

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

Сидоркіна Наталія Євгенівна
ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ПІДПРИЄМСТВА ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ ОБ'ЄКТІВ В
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ

Спеціальність 071 – облік і оподаткування

Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала:
студентка гр. ОПДзм-21
Сидоркіна Н. Є.

(підпис)

Науковий керівник:
д.е.н., проф. Панасюк В. М.

(підпис)

Дипломну роботу допущено до
захисту:

«___» _____ 2022 р.

Зав.кафедри

к.е.н., доц. Починок Н. В. _____

Прізвище, ініціали (підпис)

Тернопіль – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Державна інвестиційна політика в Україні та її пріоритетні напрями розвитку	6
1.2. Загальна характеристика інвестиційної політики підприємства та визначення її об'єктів	12
1.3. Нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання	21
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	27
2.1. Порядок відображення інвестицій в обліково-аналітичній системі підприємства	27
2.2. Організація та методика обліку витрат і доходів від інвестиційної діяльності	33
2.3. Проблеми визначення результату від інвестиційної діяльності та його відображення у фінансовій звітності	40
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	49
3.1. Мета, завдання та джерела інформації аналізу щодо об'єктів інвестиційної діяльності підприємства	49
3.2. Методика проведення аналізу інвестиційної діяльності підприємства та оцінка її ефективності	54
Висновки до розділу 3	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Для підвищення конкурентоспроможності продукції, посилення ринкових позицій Україна обрала інвестиційно-інноваційний напрям економічного розвитку. В цих умовах зростає інтерес до управління процесом формування прибутків та використання інвестиційних ресурсів щодо реалізації інвестиційно-інноваційних проектів та програм, які є основним джерелом фінансового благополуччя та подальшого розвитку суб'єктів господарювання. За цих обставин нові вимоги ставляться до економічної інформації, необхідної для такого управління, що забезпечується сучасною системою обліку і звітності.

Наявність різних підходів до визначення напрямів інвестиційної політики та класифікації її об'єктів, неоднозначне трактування сутності інвестиційних витрат і доходів в порядку визначення результату від інвестиційної діяльності, а також неузгодженість норм визначення цих понять у чинному законодавстві, обумовило вибір теми дослідження та підтверджує її актуальність. Тому питання організації і правового регулювання інвестиційної політики через реалізацію інвестицій та інновацій, їх облікове відображення в системі обліку та звітності, питання оподаткування інвестиційно-інноваційної діяльності є актуальними, а дане дослідження буде сприяти виробленню організаційних та методичних засад обліку інвестиційно-інноваційної діяльності, оподаткування та правового забезпечення таких операцій; здатності проводити оцінку об'єктів інвестиційної політики та визначати напрями і джерела їхнього фінансового забезпечення; аналізувати інвестиційну привабливість підприємств та визначати оптимальні варіанти реалізації інвестиційних проектів та інноваційних програм.

Вивчення наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів свідчить про те, що питання, пов'язані з вирішенням організаційно-методичних проблем обліку та аналізу об'єктів інвестиційної політики підприємств, все ще не вирішені. Вагомий внесок у розв'язанні проблеми формування

інвестиційної політики в сучасних соціально-економічних кризових умовах та відображення об'єктів інвестиційної діяльності в обліково-аналітичній системі зробили такі вчені-економісти як: З. В. Задорожний [28; 37], І. В. Кривов'язюк [52], Я. Д. Крупка [16; 37], І. В. Мельничук [32; 33], П. П. Микитюк [31], Н. В. Мужевич [34], О. В. Назаренко, Р. В. Лукаш [38], Г. В. Нашкерська [29], В. С. Рудницький [43] та ін. Разом з тим, результати досліджень щодо конкретизації питань визначення і класифікації інвестиційних ресурсів, витрат і доходів інвестиційної діяльності в порядку визначення результату в системі обліку і звітності потребують подальшого вивчення й уточнення.

Отже, дана ділянка обліку є актуальною і має науковий характер.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування економічної сутності понять «інвестиційна політика» й «об'єкти інвестиційної діяльності», узагальнення вітчизняного й міжнародного підходу щодо відображення інвестиційних об'єктів в обліково-аналітичній системі підприємства.

Постановка завдання. Викладене вище зумовлює необхідність постановки і вирішення наступних завдань:

- обґрунтувати механізми державного регулювання інвестиційної політики та визначити основні проблеми і перспективи інвестиційного розвитку в Україні;
- вивчити систему нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності підприємства;
- сформулювати власне наукове бачення щодо об'єктів формування інвестиційної політики на вітчизняних підприємствах;
- визначити умови визнання інвестицій, інвестиційних витрат і доходів відповідно до НП(С)БО та міжнародних стандартів обліку і звітності;
- обґрунтувати порядок визначення фінансового результату, пов'язаного з інвестиційною діяльністю підприємства;
- з'ясувати принципи організації й методики аналізу інвестиційної діяльності підприємства та оцінки її ефективності.

Об'єктом дослідження є порядок і фінансові механізми формування інвестиційної політики підприємства та відображення її об'єктів в системі обліку і звітності, і зокрема у ТОВ «ФК МАГНАТ».

Предметом дослідження в роботі є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань обліку і аналізу інвестицій, витрат і доходів інвестиційної діяльності ТОВ «ФК МАГНАТ».

Методи дослідження: діалектичних метод, метод наукової абстракції, метод економічної теорії, принцип системності, структурно-функціональний підхід, методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції тощо.

Наукова новизна одержаних результатів в дипломній роботі полягає в тому, що в цій роботі містить ряд пропозицій щодо механізму формування інвестиційної політики підприємства з огляду на сучасні соціально-економічні умови та покращення організації та методики обліку інвестицій, витрат і доходів від інвестиційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, а також їх порядок відображення в регістрах бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності.

Практична значущість отриманих результатів. На основі проведеного дослідження було зроблено ряд пропозицій щодо покращення організації впровадження об'єктів інвестиційної політики підприємства та розробки практичних рекомендацій з удосконалення основних аспектів методики обліку та аналізу інвестицій, витрат і доходів інвестиційної діяльності з метою оцінки її ефективності впровадженої інвестиційної політики підприємства., що можуть бути використанні як в діяльності ТОВ «ФК МАГНАТ», так і на інших підприємствах України.

Інформація про апробацію результатів роботи та публікації. Дослідження апробовано та за результатами опубліковано дві публікації в збірниках студентських тез кафедри обліку і оподаткування.

Обсяг та структура дипломної роботи. Дипломна робота містить 75 сторінок, 3 таблиці, 17 рисунків, список літератури з 57 найменувань, 10 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Державна інвестиційна політика в Україні та її пріоритетні напрями розвитку

Державна інвестиційна політика є частиною економічної політики країни і направлена на створення ефективного механізму впровадження інвестиційної діяльності, враховуючи сучасну світову інтеграцію, вплив глобалізаційних процесів та особливості національної економіки України. Державне планування, впровадження та регулювання в сфері інвестицій дозволяє максимально використовувати національні інвестиційні ресурси, залучати іноземні інвестиції задля досягнення довгострокових та короткострокових цілей соціально-економічного розвитку країни.

Державна політика в інвестиційній сфері може розглядатись у двох напрямках: як активного учасника інвестиційної діяльності, так і регулятора інвестиційних операцій щодо суб'єктів господарювання.

Державна інвестиційна політика в Україні реалізується шляхом визначення структури та масштабів інвестицій, джерел фінансування інвестиційних ресурсів, а також напрямів їх використання для посилення економічного розвитку країни.

За сучасних кризових політичних умов економічний розвиток України залежить не стільки від налагодженої системи ефективного інвестування, яке безумовно має вплив на позитивне позиціонування країни в глобальному середовищі, на покращення соціально-економічного добробут громадян, однак зараз особливо актуальними є питання національної безпеки країни, оскільки від цього залежить функціонування як вітчизняних суб'єктів господарювання, так і країни в цілому.

Воєнний стан в Україні почав діяти тоді, коли ще не завершилася криза, яка пов'язана з пандемією COVID-19. Такий подвійний негативний вплив на національну економіку спричинив серйозні економічні наслідки для України. Кризові процеси призвели до стрімкого зростання цін, розірвання партнерських відносин та ланцюгів постачання і збуту багатьох підприємств. Це все знижує можливість впровадження інвестиційної політики для вітчизняних підприємств та створює нові перешкоди і виклики для впровадження інвестиційних проектів та програм та залучення інвестицій.

За таких умов основною метою державної інвестиційної політики має бути пошук шляхів виходу з політико-економічної кризи через формування стратегії нових напрямів залучення та механізмів освоєння необхідної кількості інвестицій, які стануть основою розвитку держави та виведуть її з економічної кризи.

Однак, і раніше в інвестиційній сфері країни спостерігався низький рівень інвестування, який обмежував продуктивність економіки через неефективне використання її потенціалу, і, як показує статистика попередніх років, визначає низькі довгострокові темпи економічного зростання країни. Так, дослідження Європейської бізнес-асоціації стверджують: «у другій половині 2021 року інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості знизився до 2,73 балів з 5-ти можливих (порівняно з 2,84 балів у першому півріччі). Як засвідчило проведене опитування генеральних директорів підприємств, топ-3 ключових перешкод розвитку інвестиційного клімату залишається незмінним: слабка судова система (87% опитаних), високий рівень корупції (85%), а також тіньова економіка (76%). Серед інших перешкод найчастіше відзначали геополітичну напруженість, енергетичну кризу, недосконале державне управління, стагнацію реформ, складну податкову систему, постійні ротації в Уряді та інше» [7].

Крім того, в Україні мають очевидну тенденцію до зниження інвестиції в основний та оборотний капітал у % до ВВП. Так, даний показник, порівняно з 2016 роком, скоротився з 21,7% у 2016 р. до 7,5% у 2020 р., тобто

більш, ніж в 2 рази. У 2021 році в умовах активізації національної економіки після завершення кризи COVID-19 інвестиції зросли до 10,1% ВВП, однак це удвічі нижче, ніж в інших країнах Східної та Центральної Європи, а саме 25-30% ВВП.

Важливим чинником на впровадження інвестицій є доступ до джерел їх фінансування. Статистика свідчить, що найбільша частка капітальних інвестицій профінансована за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання – понад 72%, за рахунок державного та місцевих бюджетів – 13%, а за рахунок кредитів банків та інших позик – 3,3% [7].

За даними Державної служби статистики України за обсягами освоєння капітальних інвестицій провідними сферами економічної діяльності залишаються: «промисловість – 37,7%, будівництво – 10,2%, сільське, лісове та рибне господарство – 9,3%, інформація та телекомунікації – 5,0%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,8%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 5,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 9,8%, операції з нерухомим майном – 5,0%» [8].

Зростання іноземних інвестицій за цей період забезпечувалося шляхом реінвестування доходів іноземних інвесторів, а надходження прямих іноземних інвестицій за період січень-листопад 2021 р. становило близько 800 млн.дол., що є найнижчим за обсягом іноземних інвестицій з 2014 року, за виключенням 2020 року, та значно нижчим, ніж у 2005-2013 рр. (6,2 млрд.дол. в середньому за рік) [7].

За попередні роки спостерігається тенденцію до зменшення заощаджень населення (приблизно 2 %) та високий рівень поточного споживання (близько 90 %), що означає низьку інвестиційну активність, а також високий попит на товари першої необхідності й низький попит на інвестиційні товари (товари довгострокового використання). Все це знижує інвестиційну привабливість з боку іноземних інвесторів, які хочуть розширювати ринки збуту та розвивати бізнес на території України.

Разом з тим, Україна за рейтингом Savills Nearshoring Index 2020 займає друге місце у світі, після В'єтнаму, та перше місце в Європі за вартістю робочої сили та природних ресурсів [57].

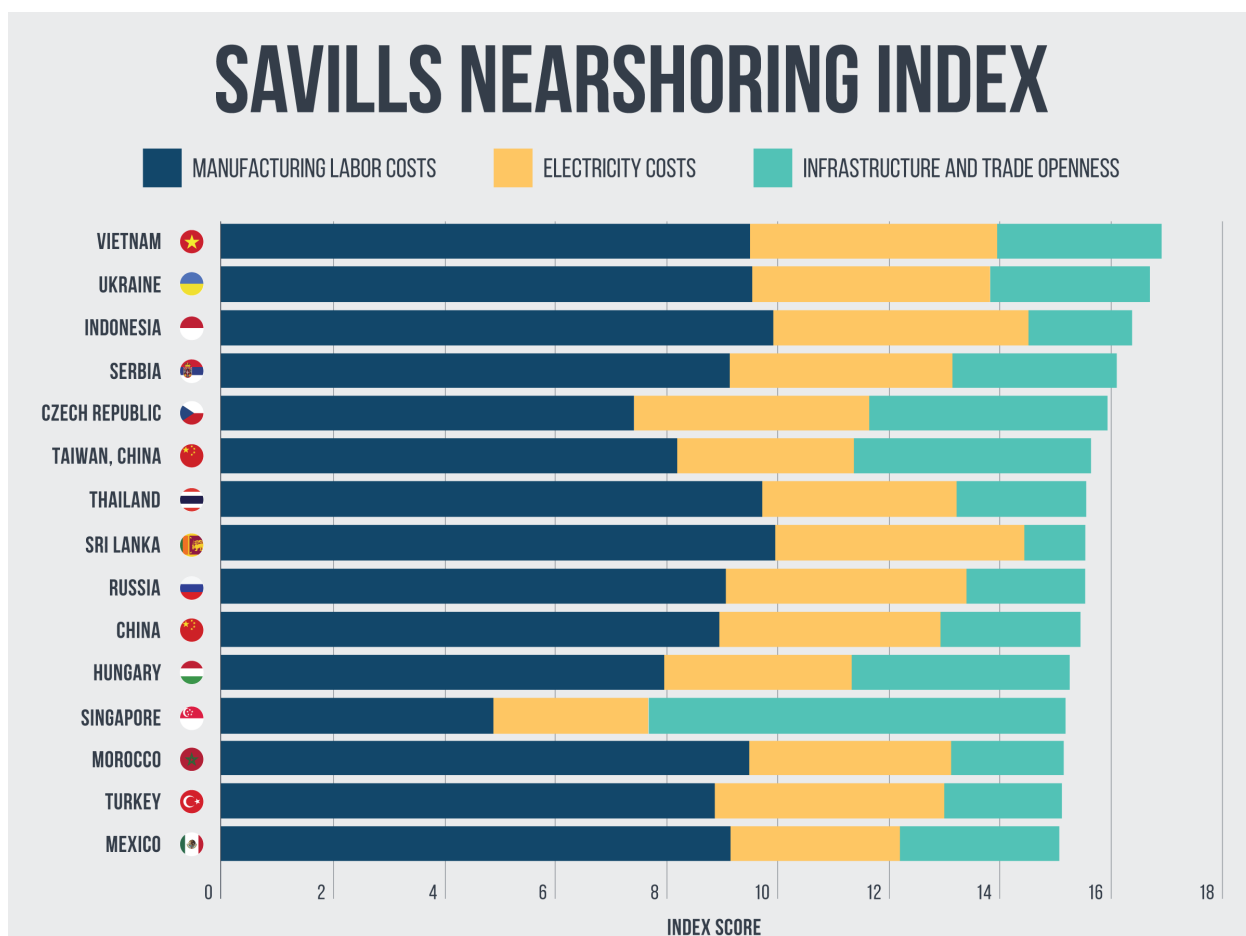

Рисунок 1.1. Індекс країн, які є або знаходяться поблизу основних споживчих ринків з найбільшим ресурсним потенціалом [57].

Даний показує більш, ніж інвестиційний потенціал країни, він характеризує країни за рівнем інвестиційної привабливості «nearshoring», коли реалізується практика перенесення ділової операції в сусідню країну. Україна, порівняно з іншими частинами Європи, для таких інвестицій є досить привабливим місцем через низьку вартість робочої сили, але досить висококваліфіковану. Середні витрати на робочу силу в Україні становлять приблизно одну третину від тих, що спостерігаються в Західній Європі. Наша країна розглядалась ключовим регіоном, який має виграти від диверсифікації постачальників після пандемії. До пандемічної кризи українська економіка зростала чотири роки поспіль (2016-2019). Крім того, до надзвичайної

політичної ситуації у 2022 року, в країні надзвичайно надійною була інфраструктура, а також відкрите торгове середовище. Крім того, Україна, подібно до інших країн Східної Європи, має безпосередню близькість і доступ до основних споживчих ринків автотранспортом або потягом, що також є перевагою для бізнесу.

Як бачимо, в розвинених країнах є потреба перенесення виробничих операцій у сусідню країну, ближче до кінцевого ринку для виробників. Праця завжди визначалась вагомим фактором, але, звичайно, не єдиним. Витрати на енергоносії, інфраструктура, торгівля та бізнес-клімат також мають велике значення. Однак, найбільше значення для реалізації інвестицій має національна безпека держави.

На реалізацію інвестиційної політики в країні має рівень банківського кредитування економіки. Однак, фінансування інвестицій банками (за інвестиційними проектами та програмами) за останнє десятиліття знизилось з 80% до 15% ВВП. Це найнижчий показник в світі серед країн з перехідною економікою. Відтак, у Грузії цей показник становить 80% ВВП, а для порівняння в Польщі – 59%. Крім того, більшу частину активів банків складають ОВДП та депозитні сертифікати, а бізнес-ризикові банківські операції не мають високого попиту, що знижує інвестиційну привабливість вітчизняних банків для іноземних інвесторів. Це підтверджує той факт, що за період з 2015 року не було входження жодного іноземного банку, а навпаки в останні роки спостерігається відтік іноземного капіталу з банківського ринку.

Інвестиційна політика щодо залучення інвестицій в бізнес в розвинених країнах опирається на активний ринок цінних паперів. В Україні фондовий ринок діє з появою відповідного Закону України: «Про цінні папери і фондовий ринок» [45], який дав правову основу врегулювання фондових операцій. Однак, фондовий ринок України можна віднести до ринків з вкрай низькою ліквідністю. Разом з тим, з 2017 року українці мають можливість інвестувати на міжнародних фондових ринках. Згідно з відповідною Постановою Нацбанку України для здійснення інвестицій за кордон потрібно

відкрити рахунок у іноземного брокера та внести кошти в рамках е-ліміту НБУ. У період 2020-2021 рр. фізичні особи стали набагато частіше відкривати іноземні брокерські рахунки. Серед причин підвищення інтересу до закордонних цінних паперів – збільшення НБУ е-ліміту для фізичних осіб за іноземними вкладеннями – до 200 тис. євро на рік, а також розширення НКЦПФР списку цінних паперів, які допущені в обіг в Україні [45]. До того ж, дослідження показують зростання фінансової грамотності населення. Крім того, низька прибутковість за класичними (без ризиковими) вкладками збільшує пошук альтернативних інвестицій, в тому числі інвестування в цінні папери на фондовій біржі. Негативним фактором є те, що інвестують українці в більшій мірі в цінні папери іноземних емітентів, а розміщення акцій вітчизняних емітентів на іноземних фондових ринках досить незначне.

На жаль, через введений воєнний стан, з 11.00, 24.02.2022 р. Фондовий ринок України зупиняється. У зв'язку з російською воєнною агресією на території України, Європейський фондовий ринок втратив майже 7 мільярдів доларів. Інвестори масово виводять кошти з європейських активів.

Таким чином, погоджуємось з Б. Данилишиним, що основними перешкодами та ризиками реалізації інвестиційної політики в Україні є:

1. «Слабкість державних інститутів, що призводить до недостатнього захисту прав інвесторів, порушення принципів ринкової конкуренції та підвищення корупційних ризиків» [7].
2. «Нерозвиненість внутрішнього ринку, що знижує зацікавленість інвесторів у розвитку бізнесу на території України» [7].
3. «Недостатньо ефективного використання потенціалу банківської системи для забезпечення фінансової підтримки реального сектору» [7].
4. «Нерозвиненість вітчизняного фондового ринку» [7].

Отже, в реалізації державної інвестиційної політики існують значні перешкоди та нові соціально-економічні виклики, в тому числі пов'язані з політичною ситуацією.

1.2. Загальна характеристика інвестиційної політики підприємства та визначення її об'єктів

Інвестиційна політика підприємства характеризується певними параметрами (рис. 1.2). Інвестиційну політику підприємства можна визначити як систему обміркованих дій, пов'язаних з оцінкою потенційних витрат, доходів, і можливої прибутковості, а також ймовірних ризиків та небезпеки втратити гроші, та механізмів управління інвестиційним потенціалом з метою реалізації стратегії економічного розвитку компанії.

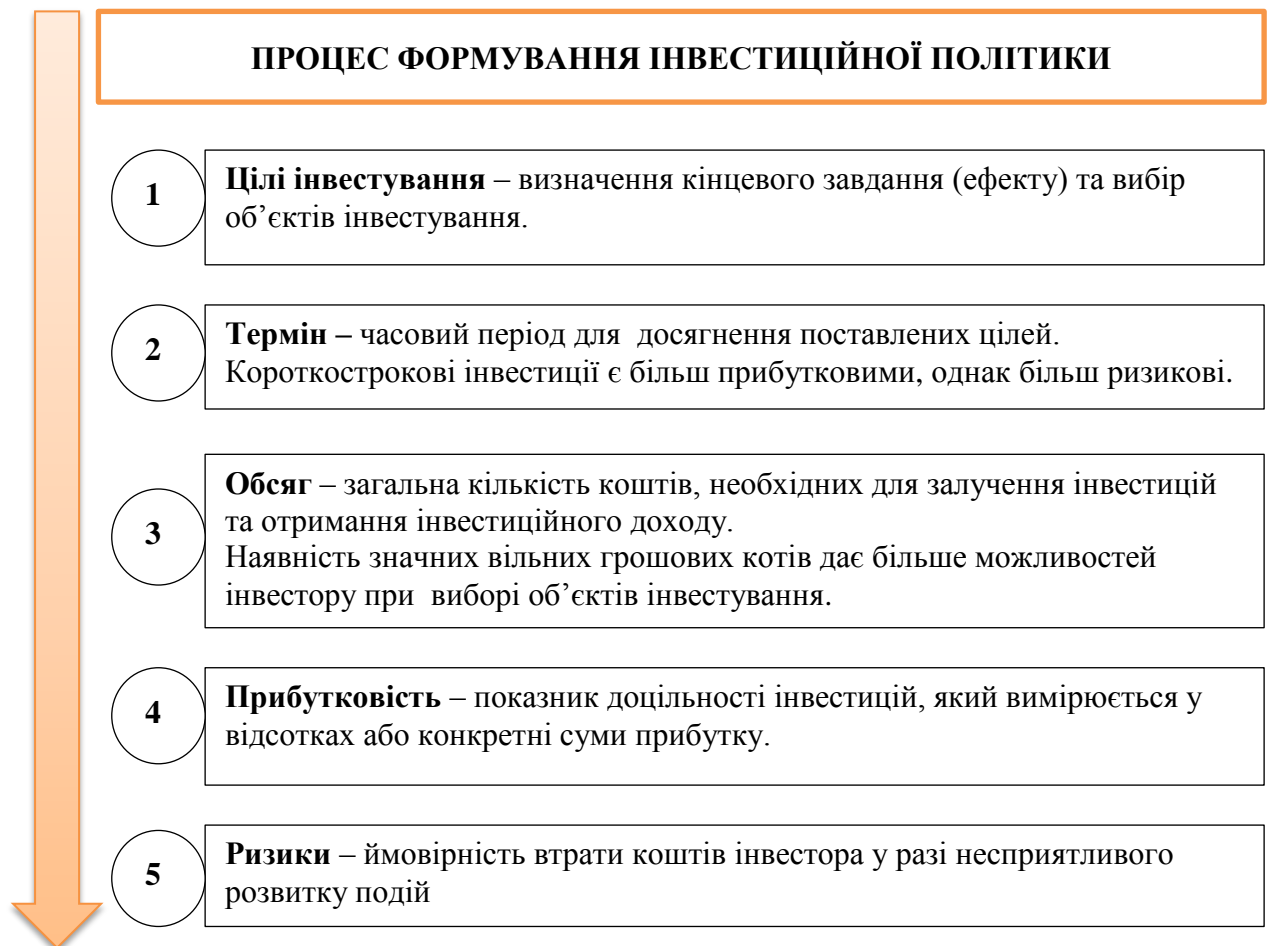

Рисунок 1.2. Параметри формування інвестиційної політики

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [42] формами інвестування можуть виступати наступні цінності:

- ✓ кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;

- ✓ рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- ✓ майнові права інтелектуальної власності;
- ✓ сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- ✓ права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- ✓ інші цінності [42].

Схематично процес інвестування на підприємстві подано на рис. 1.3. Я. Д. Крупка, І. В. Мельничук стверджують, що в процесі інвестування «інвестор, використовуючи власні, кредитні чи інші ресурси, вкладає їх у підприємницьку діяльність з надією у майбутньому одержати певну винагороду у формі прибутку, соціального ефекту чи іншої вигоди» [14]. Період часу з моменту вкладання коштів і до досягнення ефекту називається *інвестиційним лагом*.

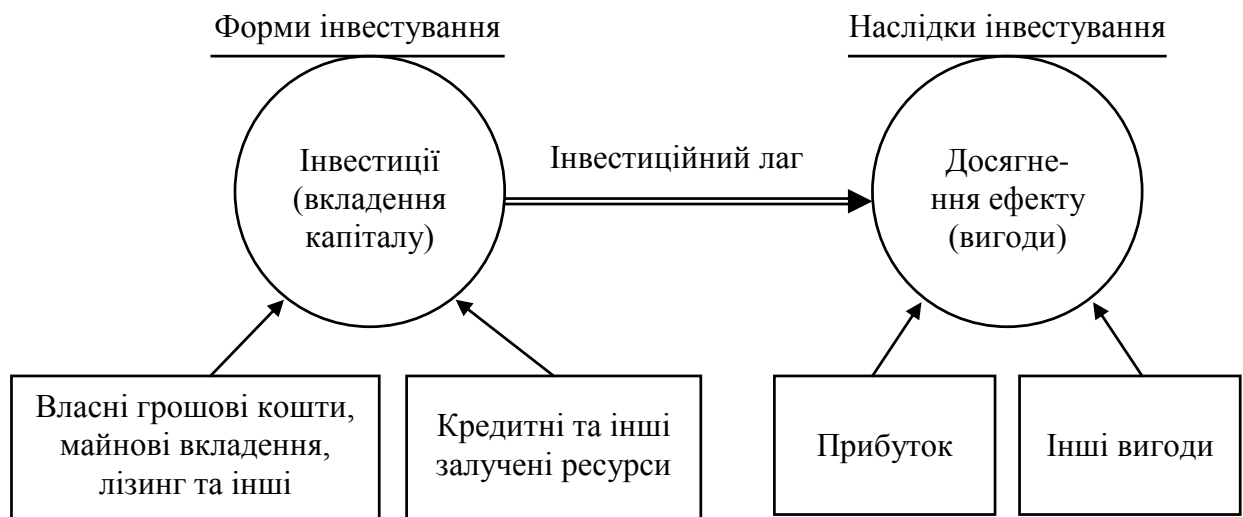

Рисунок 1.3. Система інвестування підприємств [14, с. 9]

Навіть у сучасних воєнно-політичних умовах, які спричинили кризу в сфері інвестування та в економіці в цілому, основною метою діяльності будь-якої підприємницької структури є отримання прибутку як найбільшого ресурсу економічного та соціального розвитку населення країни.

Разом з тим, при стабілізації економічної ситуації, прибуток залежить від величини нарахованих доходів та понесених витрат. При формуванні інвестиційної політики підприємства необхідно враховувати, що інвестиції та пов'язані з ними інвестиційні витрати повинні покритись в майбутньому доходами підприємства від реалізованих ним інвестиційних проектів та програм. Тому важливо створити систему обліково-аналітичного відображення об'єктів інвестиційної сфери для раціонального впровадження інвестицій в фінансово-господарську діяльність підприємства з найменшими ризиками та управління ними для досягнення економічного і/або соціального ефекту. Для цього необхідно сформувавши механізм управлінських рішень на основі інвестиційної політики, а також підготувати відповідну інформаційну базу щодо об'єктів інвестиційної діяльності.

Функціонування підприємств в сучасних умовах кризової економіки характеризується певними особливостями, які зумовлюють нові передумови розвитку напрямів впровадження інвестицій та їх обліково-аналітичного відображення для прийняття відповідних управлінських рішень:

- 1) з метою стабілізації діяльності підприємств зростає зацікавленість у збільшенні доходів від нових ринків збуту чи виготовлення нової /освоєної продукції, що відповідає споживчому попиту та споживчим спроможностям населення. За таких умов велике значення має формування раціональної собівартості, зменшення витрат періоду та збільшення доходів у фінансовій та інвестиційній сфері. Це є основою для ведення бізнесу й подальшого розвитку бізнес-одиниці. Тому важлива вчасна, достовірна і правдива інформація про інвестиційний потенціал, доступні інвестиційні ресурси та джерела їх

фінансування, а також витрати та доходи підприємства на впровадження інвестиційного проекту чи програми;

2) у галузях і підприємствах об'єктивно складаються нові тенденції розвитку, і назрівають суперечності регулювання діяльності з метою досягнення економічного ефекту на довгострокову перспективу. Відзначимо, що під впливом співвідношення попиту та пропозиції, з'являються нові види витрат та доходів, наприклад, витрати, пов'язані з інноваціями, а, отже, під впливом дії ринкових механізмів суттєвих розмірів досягає диференціація видів та форм інвестицій, інвестиційних витрат і доходів, що, як наслідок, відбивається на побудові обліково-аналітичної системи для управління цими об'єктами;

3) для використання резервів підвищення інвестиційної активності з'являється прагнення до використання наукових та спеціальних методів аналізу фінансового стану й прогнозування фінансово-господарської діяльності;

4) для ефективного управління інвестиційною політикою підприємства необхідно використовувати не лише дані фінансового та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку інвестиційних витрат, доходів і результату від впровадження інвестицій, а й якісно новий підхід до управління цих категорій – стратегічний аналіз та прогнозування.

Вимоги до визначення інвестиційної стратегії розвитку підприємств висуваються, насамперед, ринковою ситуацією, конкуренцією, а також специфікою діяльності. Водночас, на нашу думку, розроблення стратегії розвитку підприємства має починатися з визначення основних орієнтирів комерційної діяльності.

Об'єктом управління в процесі реалізації інвестиційної політики підприємства виступають інвестиційні процеси, інноваційна діяльність, інвестиції, інновації, а також економічні відносини між учасниками інвестиційного ринку. На рис. 1.4 показані сфери здійснення інвестиційного управління на підприємстві.

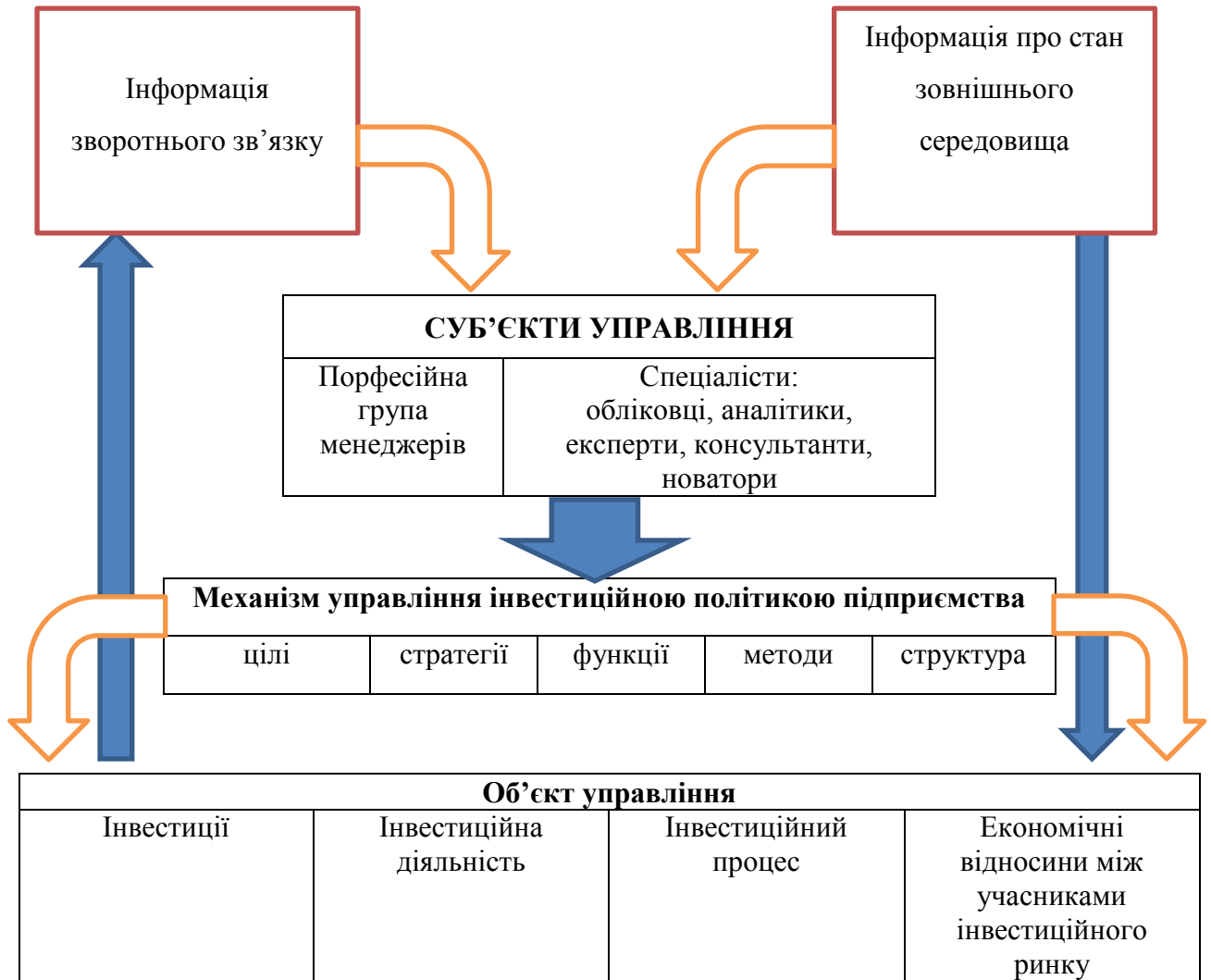

Рисунок 1.4. Загальна схема управління інвестиційною політикою підприємства

Формування інвестиційної політики підприємства передбачає:

- оцінку політико-економічної ситуації в країні;
- розроблення інвестиційних цілей розвитку компанії;
- формування системи інвестицій в напрямку освоєння плану інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку підприємства;
- аналіз інвестиційного потенціалу фірми;
- пошук і економічне обґрунтування інвестиційних проектів, програм, інновацій, технологій, ліцензій, ноу-хау тощо;
- створення інвестиційного портфеля, диверсифікація інвестицій;

- аналіз впливів зовнішнього середовища на предмет врахуванням невизначеностей та ймовірних зовнішніх інвестиційних ризиків;
- прогнозування ринку, вивчення його кон'юнктури, інноваційно-інвестиційної діяльності конкурентів;
- розробку варіантів кооперації з конкурентами в інвестиційній та науково-дослідній сферах;
- дослідження ринку інновацій і нових технологій (ємність ринку, еластичність попиту тощо);
- планування та організацію науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з метою впровадження їх у виробництво;
- визначення масштабів освоєння інвестицій з метою отримання інвестиційного ефекту (прибутку);
- прогнозування фінансово-господарської та інвестиційної діяльності, характеру інвестицій та/або стадій життєвого циклу інновацій (приймаються рішення про обсяги капіталовкладень, розміри виробничих потужностей,);
- удосконалення організаційних структур управління;
- оцінку ефективності інвестиційної діяльності;
- дослідження фінансових, виробничих та трудових (інтелектуальних) ресурсів, необхідних для проведення інвестиційних процесів в напрямку підвищення їх конкурентоспроможності та інноваційності;
- оцінка інвестиційних ризиків та аналіз чинників та їх мінімізації;
- аналіз прибутковості інвестиційних проектів та програм, оцінка мультиплікативного ефекту через зворотній зв'язок і контроль.

Термін «інвестиція» набув нового значення та економічного змісту з встановленням національної економіки в кінця ХХ ст. Дане поняття стало активно використовуватись у перехідній економіці України як самостійно, так і для позначення ряду похідних понять: «інноваційна політика», «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес» і т.п.

Правове регулювання операцій з інвестиціями та загальні економічні та соціальні умови ведення інвестиційної діяльності на території України затвердженні Законом України «Про інвестиційну діяльність» [42].

Стаття 4 Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначає об'єкти інвестиційної діяльності:

«об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях економіки, цінні папери (крім векселів), цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права» [42].

Процитоване вище в Законі визначення інвестицій містить ряд суперечностей щодо їх сутності, зокрема з нормативно-правових актах, що регулюють питання обліку і звітності інвестицій. Відтак, поняття «основні фонди» в сучасній нормативній та економічній термінології є застарілим поняттям та варто вживати його аналог «основні засоби» або більш широке поняття «необоротні активи», які крім матеріальних необоротних активів включають ще нематеріальні активи, що можуть виступати об'єктами інвестиційної діяльності (ноу-хау, інновації тощо). Крім того, у визначені об'єктів виділені цінні папери, крім векселів, які визначені національними та міжнародними стандартами до групи фінансових інструментів і є об'єктом фінансової діяльності компанії. Однак, щодо цінних паперів, то однозначного визначення їх об'єкта інвестиційної діяльності, що стверджується Законом, нема. Неоднозначність даного об'єкта підкріплена НП(С)БО 1, НП(С)БО 12 згідно з яким, операції з придбання цінних паперів належать до інвестиційної сфери, однак отримання доходів від реалізації та списання їх собівартості, надходження доходів від участі в капіталі чи втрат від участі в капіталі належать до результатів фінансової діяльності і відповідно в звітності відображаються як інша звичайна діяльність без конкретизації на інвестиційну. Тому важливо побудувати раціональну обліково-аналітичну систему відображення об'єктів інвестиційної діяльності для управління інвестиціями та прийняття ефективних рішень щодо їх результативності.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» вноситься заборона на: «інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України, а також порушує права та інтереси громадян, юридичних осіб і держави, що охороняються законом» [42].

Суб'єктами інвестиційної діяльності (інвесторами і учасниками) можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави [42].

Основний інвестиційний закон, під інвестиціями трактує: «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [42].

Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку немає єдиного визначення терміну «інвестиції». У МСБО 28 визначені «інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» та порядок обліку цих інвестицій [22], однак це поняття не повністю розкриває поняття «інвестицій». Інші інструменти власного капіталу та/або інший фінансовий актив іншого суб'єкта господарювання, що дозволяють отримувати від них вигоди, а також відсотки, дивіденди, збитки та прибутки від операцій з інвестиціями в МСБО 32 визначаються поняттям «фінансові інструменти» [22]. Таким чином, відображення в обліково-аналітичній системі об'єктів інвестування немає чіткого та однозначного визначення, а розпорошене між фінансовою та інвестиційною діяльністю.

Згідно з Податковим кодексом України визначення інвестицій зводиться до господарських операцій, «які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно» [35]. Інвестиції в податковому законодавстві поділяють на капітальні, фінансові та реінвестиції.

Отже, визначення об'єктів інвестування є об'єднаним процесом у взаємодії з інвестиційними, операційними процесами та фінансовою діяльністю (рис. 1.5).

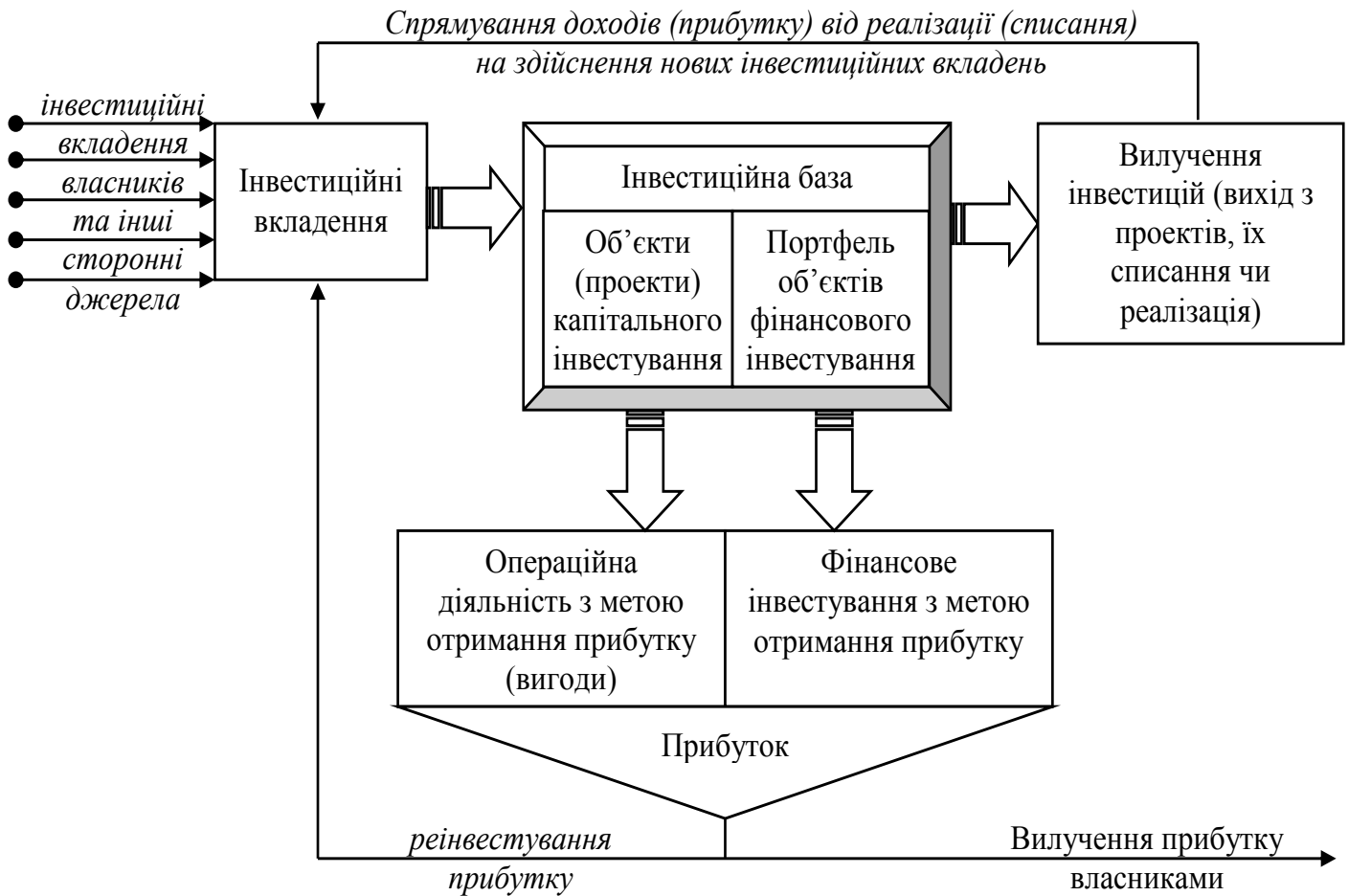

Рисунок 1.5. Схема інвестиційної діяльності підприємства [14, с. 19]

Отже, інвестиційна діяльність – це безперервний цикл інвестиційних процесів, що мають суттєвий вплив на покращення фінансового стану підприємства та підвищення рівня його економічного розвитку. Таким чином, основними завданнями інвестиційної політики підприємства є: забезпечення стабільного та безперервного соціально-економічного зростання, ефективне управління ресурсами підприємства на основі оцінки інвестиційного потенціалу та інвестиційних потреб, формування ефективної структури діяльності шляхом диференціації напрямів освоєння інвестицій та отримання прибутків від інвестиційної діяльності, забезпечення конкурентоспроможності продукції тощо.

1.3. Нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Забезпечення рівного захисту прав в процесі інвестування та правове регулювання інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності (інвесторів й учасників) незалежно від форм власності узагальнюють норми статей Закону України «Про інвестиційну діяльність». Також даний Закон спрямований на захист інвестицій, ефективне інвестування економіки України з метою економічного зростання та розвитку міжнародного інтеграції та економічного співробітництва.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиційна діяльність як: «сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій» [42].

Державне регулювання в Україні зазнало позитивних змін у внесенням суттєвих змін та впровадження нових нормативних актів в 2019-2020 рр., які направлені на підтримку реалізації інвестиційних проектів та програм та здійснюється в порядку, встановленому у Законі України «Про інвестиційну діяльність», з дотриманням вимог:

- Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [40];
- Закону України «Про державно-приватне партнерство» [39];
- Закону України «Про концесію» [44];
- Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [41] – для державної підтримки та з метою створення сприятливих умов інвестицій суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти зі значними інвестиціями (зовнішніми та внутрішніми) на умовах створення нових робочих місць, стимулювання економічного розвитку регіонів та країни в цілому.

Державна допомога в Україні згідно з чинним законодавством може реалізовуватися у різних формах (рис. 1.6).

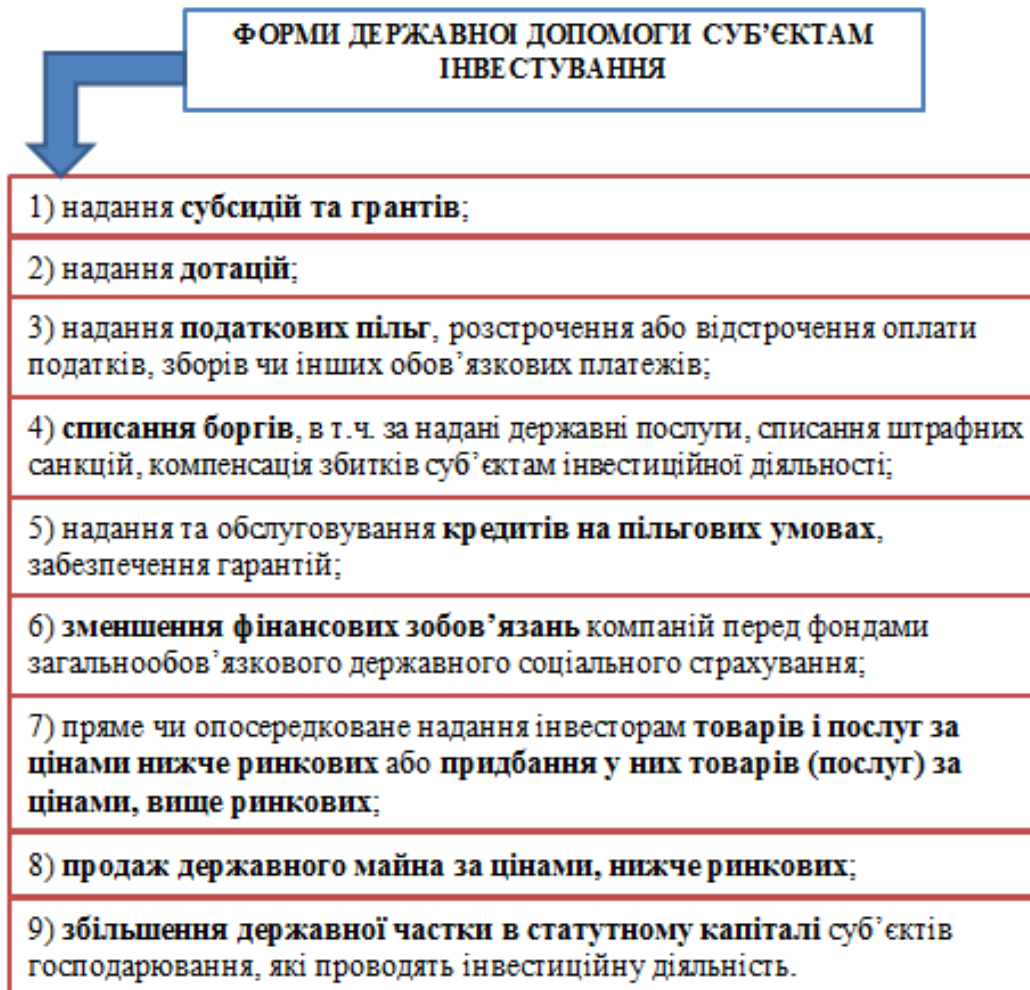

Рисунок 1.6. Форми державної допомоги для інвесторів.

З метою модернізації інфраструктури та підвищення якості суспільно значущих послуг держава регулює та визначає напрями реалізації проектів, що здійснюються на умовах концесії [44]. Відповідно до Закону № 155-IX: «концесія – форма здійснення державно-приватного партнерства, що передбачає надання права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування), та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику» [44].

Податкове регулювання інвестиційної діяльності визначає Податковий кодекс [35]. Відтак, у ст. 141 (пп. 141.1-141.6) передбачено особливості

оподаткування окремих видів діяльності та операцій, зокрема у сфері страхування, по операціях з продажу або іншого відчуження цінних паперів, оподаткування нерезидентів, в сфері букмекерської діяльності, азартних ігор, оподаткування інститутів спільного інвестування та недержавного пенсійного забезпечення [35]. Також стаття 142 Податкового кодексу зазначає суб'єкти господарювання, що звільняються від оподаткування.

Підприємства-платники ПДВ можуть мати податкові зобов'язання за операціями з продажу інвестиційного майна, або податковий кредит з повернення (відшкодування) вкладених в майно капітальних інвестицій або нарахованого ПДВ постачальниками чи підрядниками.

Податок на прибуток від операцій з інвестування визначається за результатами діяльності компанії загалом, визначеними за даними бухгалтерського обліку та проведених податкових розрахунків у звітності відповідно до статті 134.1.1 ПКУ [35].

Якщо інвесторами, акціонерами товариства виступають фізичні особи, то оподаткування дивідендів здійснюється податком на доходи фізичних осіб (ПДФО) у відповідності з ПКУ.

Відзначимо, що розроблена законодавча та нормативно-правова база в сфері інвестування спрямована на розвиток інвестиційної діяльності вітчизняними суб'єктами господарювання та імплементує основні принципи здійснення інвестицій відповідно до міжнародного права, а внесені зміни 2019-2021 рр. сприяють формуванню системного підходу до врегулювання відносин між суб'єктами інвестиційної діяльності, покращенню залучення приватного бізнесу до реалізації проектів на базі партнерства з державою (ДПП), реформування концесійного законодавства тощо.

В умовах війни, Уряд ініціював зміни та вніс у ВРУ законопроект № 8138 щодо внесення змін до Закону про державну підтримку інвестиційних проектів № 1116-IX [41].

За останні роки покращився інвестиційний клімат, зокрема за рахунок внесених в українське правове регулювання ряду документів щодо

стимулювання інвестиційної діяльності компаній. Однак нині Україна живе воєнною реальністю, у якій інвестиційні процеси призупинено через невизначеність та високий інвестиційний ризик. Разом з тим, законопроект № 8138 спрямований на вдосконалення законодавства щодо отримання допомоги від держави під час реалізації в Україні інвестиційних проєктів із значними інвестиціями, зокрема пропонується:

- запровадження нової форми державної підтримки, а саме часткової компенсації вартості будівництва об'єктів суміжної інфраструктури [37];
- розширення сфер, у яких може реалізуватися інвестиційний проєкт із значними інвестиціями [37];
- надання інвестору можливості розпочати реалізацію проєкту до укладання спеціального інвестиційного договору та внести інвестиції (25 % від інвестиційного кошторису) на передпроектні роботи (складання проєктно-кошторисної документації, придбання земельної ділянки та ін.) [37];
- зменшення межі розміру інвестицій та кількості створених нових робочих місць до укладання спеціального інвестиційного договору та впродовж строку реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями [37];
- залучення до кола суб'єктів інвестування не тільки великих, але й середніх підприємств [37].

Таким чином, потрібно віддати належне всім гілкам влади України, які докладають чимало зусиль для подальшої активізації інвестиційних процесів в надскладних економічних умовах.

Висновки до розділу 1

1. Підсумовуючи зроблений нами аналіз економічної думки та правового регулювання в сфері інвестування, узагальнимо, що інвестиційна політика – це система обміркованих дій, пов'язаних з інвестиціями, оцінкою потенційних інвестиційних витрат, доходів, і можливої прибутковості, а також ймовірних ризиків та небезпеки втратити гроші, та механізмів управління інвестиційним потенціалом з метою реалізації стратегії економічного розвитку компанії. Таке визначення характеризує її мету, цілі, завдання інвестиційної політики, а також виступає методологічною базою для відображення в обліку і звітності її об'єктів.

2. В дослідженні визначено етапи формування інвестиційної політики підприємства та запропоновано схему управління інвестиційними процесами. До основних належать: розроблення інвестиційних цілей розвитку компанії; формування системи інвестицій в напрямку освоєння плану інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку підприємства; аналіз інвестиційного потенціалу фірми; пошук і економічне обґрунтування інвестиційних проектів, програм, інновацій, технологій, ліцензій, ноу-хау тощо; створення інвестиційного портфеля, диверсифікація інвестицій; визначення масштабів освоєння інвестицій); оцінка інвестиційних ризиків та аналіз чинників та їх мінімізації; аналіз прибутковості інвестиційних проектів та програм, оцінка мультиплікативного ефекту через зворотній зв'язок і контроль.

3. Оцінка сучасного стану державної інвестиційної політики в Україні за наявних кризових політичних умов показала, що економічний розвиток України залежить не стільки від налагодженої системи ефективного інвестування, яке безумовно має вплив на позитивне позиціонування країни в глобальному середовищі, на покращення соціально-економічного добробут громадян, однак зараз особливо актуальними є питання національної безпеки країни, оскільки від цього залежить функціонування як вітчизняних суб'єктів господарювання, так і країни в цілому.

4. Воєнний стан в Україні почав діяти тоді, коли ще не завершилася криза, яка пов'язана з пандемією COVID-19. Такий подвійний негативний вплив на національну економіку спричинив серйозні економічні наслідки для України. Це все знижує можливість впровадження інвестиційної політики та створює нові перешкоди і виклики для впровадження інвестиційних проектів та програм та залучення інвестицій. Відзначимо, що розроблена нормативно-правова база в сфері інвестування спрямована розвиток інвестиційної діяльності та імплементує принципи здійснення інвестицій відповідно до міжнародного права, а внесені зміни у 2019-2022 рр. сприяють формуванню системного підходу до врегулювання відносин між суб'єктами інвестиційної діяльності, покращенню залучення приватного бізнесу до реалізації інвестпроектів на базі партнерства з державою, реформування концесійного законодавства тощо. За таких умов основною метою державної інвестиційної політики має бути пошук шляхів виходу з політико-економічної кризи через формування стратегії нових напрямів залучення інвестицій, які стануть основою розвитку держави та виведуть її з економічної кризи.

5. Визначення інвестицій в Законі про інвестиційну діяльність містить ряд протиріч щодо їх сутності з нормативно-правових актах, що регулюють питання обліку і звітності інвестицій. Відтак, поняття «основні фонди» в сучасній нормативній та економічній термінології є застарілим поняттям та варто вживати його аналог «основні засоби» або більш широке поняття «необоротні активи». Крім того, у визначені об'єктів виділені цінні папери, крім векселів. Однак, щодо цінних паперів, то однозначного визначення їх об'єктом інвестиційної діяльності немає. Неоднозначність даного об'єкта підкріплена НП(С)БО 1, НП(С)БО 12 згідно з яким, отримання доходів від реалізації та списання їх собівартості, надходження доходів від участі в капіталі чи втрат від участі в капіталі належать до результатів фінансової діяльності і відповідно в звітності відображаються як інша звичайна діяльність без конкретизації на інвестиційну. Тому важливо побудувати раціональну обліково-аналітичну систему відображення об'єктів інвестиційної діяльності для управління інвестиціями та прийняття ефективних рішень щодо їх результативності.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Порядок відображення інвестицій в обліково-аналітичній системі підприємства

При формуванні інвестиційної політики підприємства за об'єктами вкладень виділяють реальні та фінансові інвестиції (рис. 1.2). Під реальними інвестиціями розуміють вкладення коштів у реальні (нефінансові) активи – матеріальні і нематеріальні. Під фінансовими інвестиціями розуміють вкладення коштів у традиційні фінансові активи (акції, облігації, сертифікати), серед яких найбільш значну частку посідають вкладення у цінні папери.

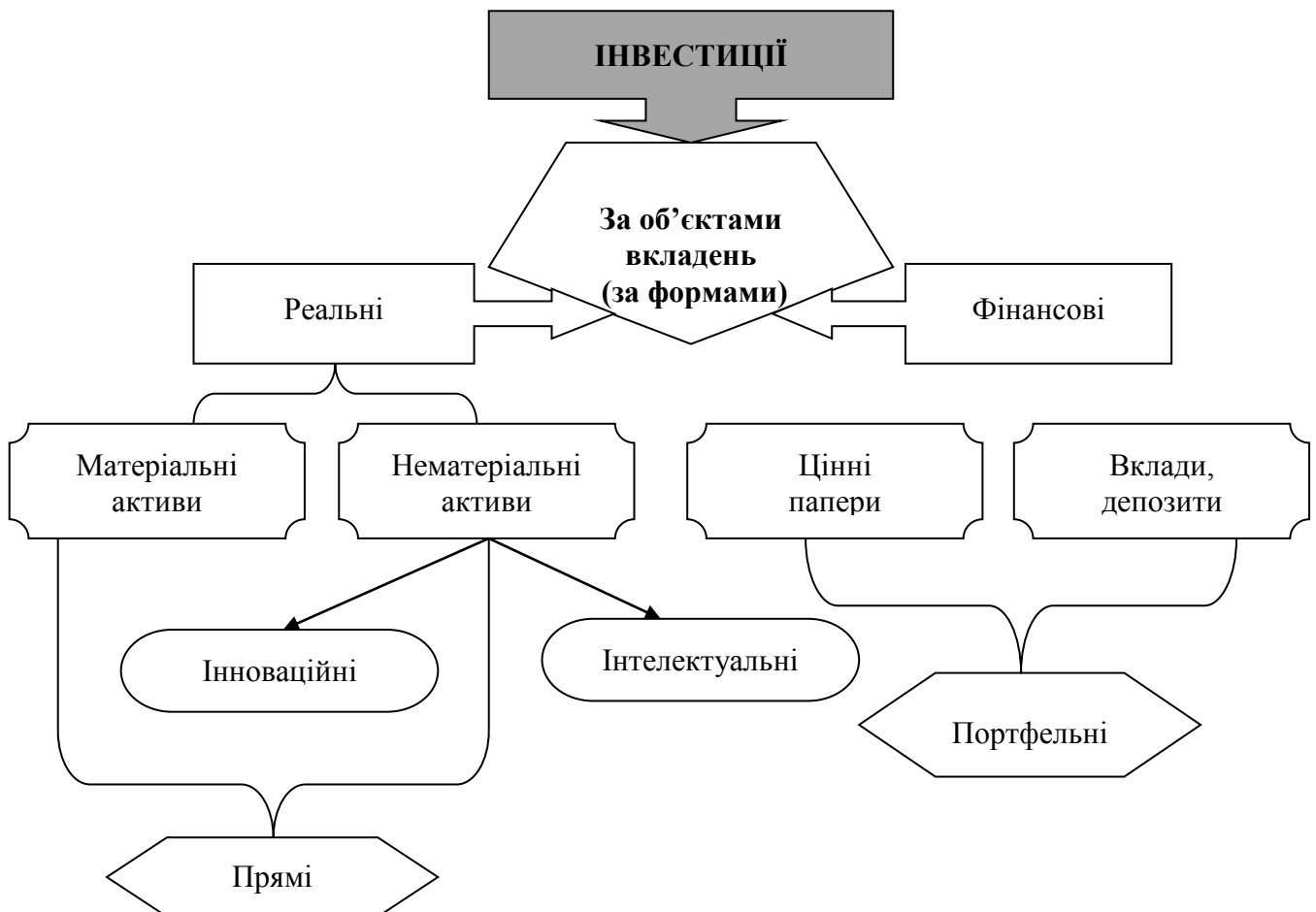

Рисунок 2.1. Об'єкти (форми) інвестиційної діяльності підприємства.

Виокремлення зазначених об'єктів інвестицій відображає найбільш суттєві їх ознаки, відповідно до яких має формуватися інформація в обліково-аналітичній системі. Означені об'єкти можуть бути поглиблено деталізовані залежно від підприємницької мети та інформаційних потреб управлінців (менеджерів, інвесторів, аналітиків).

Відзначимо, що НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [24], НП(С)БО 7 «Основні засоби» [30] та НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [25] не дають визначення термінів «інвестиції», «капітальні інвестиції», «фінансові інвестиції». Разом з тим, у п.4 НП(С)БО 7 наведено визначення поняття «незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи» [30], а в п.14 НП(С)БО 7 відзначено, що «витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта» [30]. Термінологія, що викладена в НП(С)БО 12, стосується означень методів оцінки фінансових інвестицій, а також організаційних форм суб'єктів інвестиційної діяльності. Саме визначення терміну «фінансові інвестиції» подає п. 4 НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [26], хоча у тому ж стандарті в п. 3 зазначено, що його положення не поширюються на: «фінансові інвестиції в асоційовані, спільні та дочірні підприємства» [26].

Якщо розглядати фінансову звітність в Україні, то інвестиції згідно з норм НП(С)БО 1 у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» визначені як «незавершені капітальні інвестиції», «довгострокові фінансові інвестиції», «поточні фінансові інвестиції», а в формі № 5 «Примітки до фінансової звітності» подається інформація за видами інвестицій за розділами «Капітальні інвестиції» та «Фінансові інвестиції».

Податковий кодекс (пп. 14.1.8) інвестиції визначає як господарські операції з придбання реальних та фінансових активів, а також корпоративних прав, та розділяються капітальні, фінансові та реінвестиції [35].

Таким чином, Податковий кодекс трактує інвестиції як об'єкт обліку через пов'язану з ними діяльність (операції). На наш погляд, таке бачення є неповним, оскільки дане тлумачення не описує економічний зміст інвестицій

як вкладень в основний капітал (майно) або в корпоративні права для використання, реалізації або утримання з метою отримання прибутку або інших економічних та/або соціальних вигод. Наведене в податковому законодавстві визначення пов'язує їх лише з придбанням, хоча інвестор не просто купує (створює) необоротні активи, фінансові інвестиції, а вкладає кошти в ці об'єкти з метою збільшення виробничих потужностей, забезпечення конкурентоздатності продукції тощо, які в майбутньому повинні принести ефект (прибуток) (рис. 2.2).

Тому погоджуємось з О. Л. Яременко, який відзначає, що «інвестиційна діяльність має відмінність від фінансової та господарської лише тим, що інвестор здійснює вибір найефективніших активів, які на перспективу обов'язково принесуть йому доходи» [56, с. 83].

Рисунок 2.2. Облік інвестицій, пов'язаних з придбанням (створенням) необоротних активів, фінансових інвестицій у взаємозв'язку з видами діяльності

Інвестиції найбільшою мірою страждають від економічної кризи, однак вихід з економічної кризи неможливий без здійснення активної інноваційно-інвестиційної діяльності на конкурентоспроможній основі, спрямованої на радикальне оновлення виробництва та впровадження принципово нових технологій виробництва та методів управління діяльністю підприємства. Таким чином, фінансова, інвестиційна та операційна діяльність є взаємопов'язаними, й інвестиції в однаковій мірі впливають на всі три складові.

В Плані рахунків бухгалтерського обліку [12] та Інструкції № 291 про його застосування зазначено, що інвестиції в обліку повинні відображатись на рахунках:

Рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» [12];

Рахунок 15 «Капітальні інвестиції» [12];

Рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» [12].

Таке групування інвестицій як об'єкта обліку і аналізу відповідає їхньому економічному змісту та порядку відображення цих активів у фінансовій звітності, адже капітальні інвестиції відносяться у групу необоротних активів та пов'язане з придбанням довгострокових активів, а фінансові інвестиції узагальнюються за суттю, крім довгострокових за методом участі в капіталі та інших, ще поточні (короткострокові) фінансові інвестиції.

На наш погляд, для цілей управління інвестиціями та пов'язаною з ними діяльністю важливо організувати аналітичний облік капітальних інвестицій, щоб облік інвестиційних витрат вести з виокремленням на рахунках третього та четвертого порядку (рис. 2.3).

Такий порядок покращить методику обліку капітальних інвестицій за їх напрямками і сферою застосування, дасть змогу аналізувати ці витрати за певний звітний період.

Крім того, на відміну від міжнародних стандартів обліку та звітності, норми національних стандартів обліку рекомендують не включати витрати на сплату відсотків (фінансові витрати з придбання та створення необоротних

активів) з момент створення до первісної вартості об'єкту, за виключенням зазначеного у НП(С)БО 31 «Фінансові витрати» [29] порядку капіталізації відсотків на кваліфікаційний актив. Це складний процес капіталізації витрат за позиками на інвестування в основне майно через внесення змін у облікову політику, систематизацію підтверджуючих документів, і лише на термін створення, – вимагає значних трудозатрат і не є економічно обґрунтованим.

Вважаємо, що часткове визнання позик згідно з НП(С)БО 31 не відповідає змісту господарської операції, оскільки кредит пов'язаний з створенням конкретних об'єктів і повинен відноситись на весь термін погашення до первісної вартості.

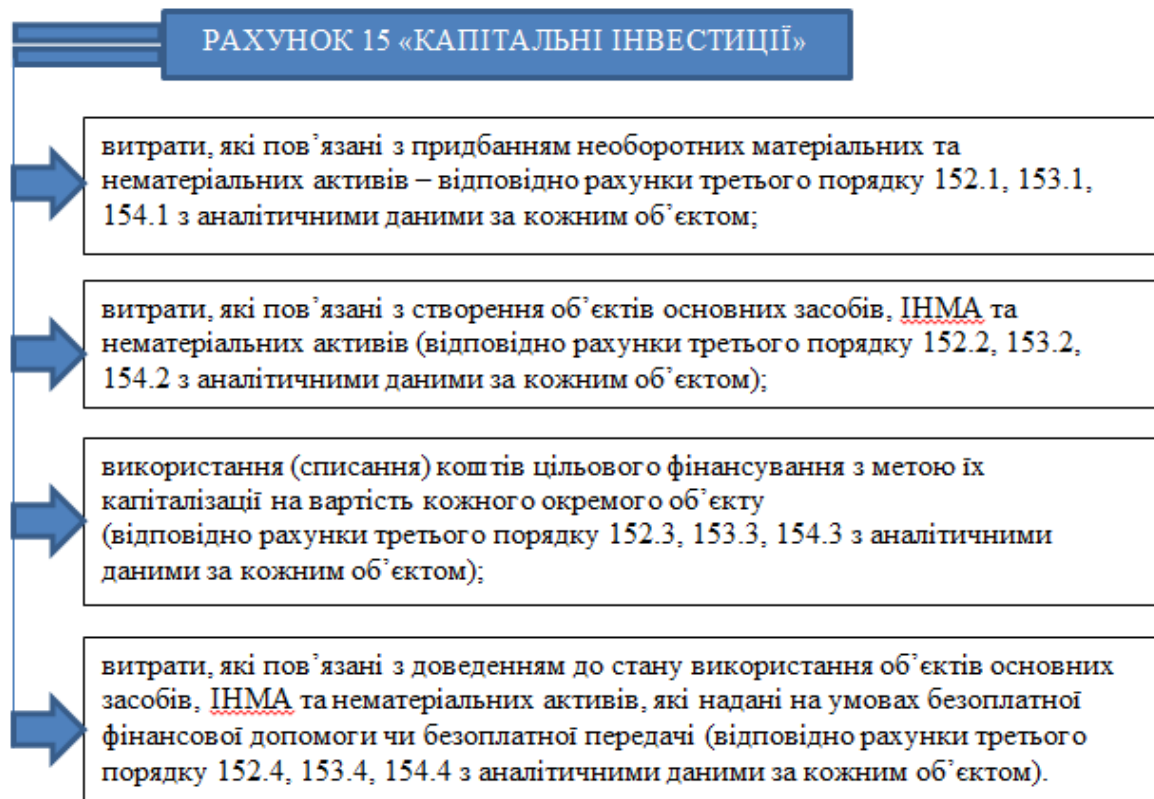

Рисунок 2.3. Обліково-аналітичне відображення капітальних інвестицій для ефективного управління інвестиційним процесами.

Щодо порядку відображення в системі обліку та звітності фінансових інвестицій варто зазначити, що з врахування положень МСБО 28, який рекомендує порядок обліку фінансових інвестицій, виділяючи корпоративні

та боргові, існує потреба більш деталізованого відображення в балансі (звіті про фінансовий стан) інформації про корпоративні фінансові інвестиції, які обліковують за методом участі у капіталі. Таким чином, пропонується подавати у вписаних рядках інформацію про частки в активах та зобов'язаннях з включенням до чистих активів (валюти чистої вартості капіталу). Такі дані дозволяють більш детально характеризувати структуру інвестованого капіталу та приймати відповідні економічні рішення (табл.2.1).

Таблиця 2.1

«Вписані рядки для відображення фінансових інвестицій у ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (рядки 1030-1035)

ДОВГОСТРОКОВІ ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ:	КОД РЯДКА
<i>1</i>	<i>2</i>
Боргові фінансові інвестиції	1030
Корпоративні фінансові інвестиції:	1031
– які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств (043-044)	1032
– частка в активах	1033
– частка в зобов'язаннях	1034
– інші фінансові інвестиції в корпоративні права	1035

* Сформовано автором на основі» [24].

Крім того, вивчення обліково-аналітичного представлення фінансових інвестицій згідно з діючою методикою обліку показують відсутність можливості відокремленого обліку операцій з фінансовими інвестиціями в межах однієї діяльності – інвестиційної. Операції з фінансовими інвестиціями розпорошені між рахунками доходів і витрат іншої звичайної діяльності (не пов'язаної з операційною – фінансова, інвестиційна), що збільшує трудовитрати на вибірку даних та значно ускладнює аналіз ефективності портфелю фінансових інвестицій.

2.2. Організація та методика обліку витрат і доходів від інвестиційної діяльності

Розвиток перехідної економіки в Україні та її інтеграція в світовий економічний простір стимулюють фінансово-інвестиційні процеси. Поліпшення інвестиційної привабливості, розширення обсягів і форм участі іноземного і освоєнні національного капіталу в діяльність бізнес-суб'єктів, вихід на міжнародні ринки, вимагають формування і вдосконалення адекватного методичного та інформаційного забезпечення в системі обліку та звітності з метою управління інвестиційним процесами.

Відповідно до діючої методики обліку витрат і доходів від операцій з інвестиціями у НП(С)БО 15, 16 та затвердженої Інструкції № 291 на бухгалтерських рахунках та в звітності не має чіткого виокремлення фінансової та інвестиційної діяльності. Відтак, для обліку витрат і доходів інвестиційної діяльності призначенні рахунки: 1) інших доходів – ведеться облік доходів від реалізації фінансових інвестицій; 2) інших витрат – обліковуються неопераційні курсові різниці, безоплатні передані активи тощо (рис. 2.4). Крім того, у фінансовій звітності, а саме у формі № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» [24], інвестиційна діяльність не виділена окремим розділом, а узагальнюється в складі іншої звичайної діяльності. Зауважимо, що у формі № 3 «Звіт про рух грошових коштів» виділена зовсім інша структура діяльності підприємства з виокремленням операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [24].

Відтак, з метою посилення управлінської функції щодо визначення результатів від інвестиційної діяльності основним завданням обліково-аналітичної системи має стати розмежування інвестиційних витрат і доходів та виокремлення результату за операціями з інвестиціями. На нашу думку, удосконалення обліково-аналітичного забезпечення витрат та доходів іншої звичайної діяльності полягає у структуризації та відокремлення витрат доходів і результатів за фінансовими та інвестиційними операціями.

Рисунок 2.4. Модель групування витрат і доходів іншої звичайної діяльності підприємства згідно з Інструкцією № 291 [12] та НП(С)БО 1.

Модель групування інвестиційних витрат та доходів в порядку списання їх на результат від іншої діяльності, яка згідно з Інструкцією № 291 та НП(С)БО 1 є відмінною за змістом з операційною та фінансовою, не дає повної економічної картини про інвестиційну діяльність, адже багато статей витрат і доходів, що зазначені на рахунку 97 і 74 непов'язані з нею, а деякі статті відсутні.

Разом з тим, на рис. 2.4 видно, що облік інвестиційних доходів та витрат, які виникають в процесі звичайної діяльності і непов'язані з операційною та фінансовою сферами фірми, ведуться на рахунку 74 «Інші доходи» та 97 «Інші витрати» [12]. Виключенням є субрахунки 970, 740 – щодо зміни вартості фінансових інструментів, і 974, 744 – в частині курсових різниць від фінансових операцій, що за суттю належать до фінансової діяльності. Таким чином, якщо зробити перегрупування цих субрахунків, то логічно, що рахунки 74 і 97 будуть відокремлено деталізувати інвестиційні витрати і доходи в порядку формування результату від інвестиційної діяльності.

Відтак, пропонуємо здійснити перегрупування зазначених вище субрахунків та змінити назву рахунків 74 і 97 відповідно:

74 «Інвестиційні доходи»;

94 «Інвестиційні витрати».

Внесені зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про застосування [12] дають нову модель відокремленого обліку інвестиційної діяльності. Також логічним продовженням має стати зміна назв відповідних рядків форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», які заповнюються за обліковими даними з цих рахунків.

В формі № 3 відповідно до принципом нарахування в інвестиційну діяльність включають не тільки витрат з придбання, а й витрати з реалізації необоротних активів, які згідно з НП(С)БО 15, 16 та у формі № 2 визначені витратами і доходами від операційної діяльності, за виключенням списання необоротних активів. З метою уникнення цього непорозуміння доцільно

змінити діючу методику та вилучити з операційної діяльності операції з продажу необоротних активів, а їх обліковувати як операції, що мають вплив на результат інвестиційної діяльності.

Інформація про доходи від реалізації фінансових інвестицій узагальнюється на субрахунку 741 «Дохід від реалізації фінансових інвестицій». Разом з нарахованими доходами за реалізовані фінансові інвестиції формується собівартість реалізованих інвестицій на субрахунку 971. Порівняння доходів та витрат від операцій з реалізації фінансових інвестицій показує результат від продажу – прибуток або ж збиток.

До інвестиційних належать доходи від відновлення корисності активів або втрати від зменшення їх вартості у відповідності з НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» [28]. Ці доходи обліковують на субрахунку 742 «Дохід від відновлення корисності активів» [12], а втрати від зменшення корисності активів – на субрахунку 972 [12].

Відновлення корисності означає, що з плином часу ознаки зменшення корисності активів можуть припинити існувати. В такому разі на дату річного балансу підприємство повинно визначити суму очікуваного відшкодування цих активів.

Величина, на яку сума очікуваного відшкодування активу (у межах балансової (залишкової) вартості цього активу, визначеної на дату відновлення корисності без урахування попередньої суми втрат від зменшення його корисності), повинна перевищувати його.

Після відновлення корисності активу, що амортизується, нарахування амортизації здійснюється виходячи з нової балансової (залишкової) вартості активу і переглянутого (у разі зміни) строку його корисного використання (експлуатації).

У бухгалтерському обліку вигоди від відновлення корисності активу визнаються іншим доходом (п. 18 НП(С)БО 28), а щодо активів, відображених в обліку за переоціненою вартістю, – у порядку,

передбаченому відповідним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку з одночасним збільшенням його балансової (залишкової) вартості [26].

Якщо активи не переоцінювалися, вигоди від відновлення корисності відображаються за дебетом рахунку 13 та кредитом субрахунку 742 «Дохід від відновлення корисності активів» [12].

Якщо активи переоцінювалися, то (на дату проведення чергового відновлення корисності):

- у разі перевищення суми попередніх уцінок активу і втрат від зменшення його корисності над сумою попередніх дооцінок залишкової вартості цього активу і вигід від відновлення його корисності сума чергового (останнього) відновлення корисності, але не більше зазначеного перевищення, відображається записом за дебетом рахунку 13 та кредитом субрахунку 742;
- якщо втрати визнаються вперше або сума попередніх уцінок і втрат від зменшення корисності перевищує суму попередніх дооцінок і вигод від відновлення корисності, тоді робиться запис: дебет 972 та кредит 13;
- різниця (якщо сума чергового (останнього) відновлення корисності більше від зазначеного перевищення) відображається записом за дебетом рахунку 13 та кредитом субрахунку 423.

Необхідно відзначити, що з прийняттям змін у 2013 році у НП(С)БО 1 щодо форми № 2 та НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність» [27] попри те, що змінено суть субрахунку 741, також вилучено із складу інших доходів субрахунок 743 «Дохід від реалізації майнових комплексів».

Відзначимо, що на відміну від попередньої методики, яка застосовувалась, на сьогодні відповідно до діючого плану рахунків необоротні активи, які обліковуються на субрахунках 101, 103 до рахунку 10 та рахунки 11, 12 повинні реалізовуватись як товар з кредиту субрахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» [12] з

формуванням результату від реалізації в межах операційної діяльності.

На субрахунку 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці» узагальнюється інформація про курсові різниці за активами та зобов'язаннями в іноземній валюті, які пов'язані з фінансовою та інвестиційною діяльністю підприємства [12].

При списанні негативної курсової різниці за операціями у валюті, яка не пов'язана з операційною діяльністю, складається кореспонденція Дт 974 Кт 63,685,37,31 – зазначено витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю (валютні операції з необоротними активами та фінансовими інвестиціями).

Однак, за діючою методикою обліку на субрах. 974 курсові різниці відображають не лише в межах інвестиційної діяльності, а й в межах фінансової, як зазначено в назві субрахунку – неопераційні.

На необхідності розмежування в системі обліку відокремленого обліку курсових різниць за інвестиційною діяльністю наголошують З.В. Задорожний [11], Я. Д. Крупка, І. В. Мельничук [14] Г.В. Нашкерська [32] та ін. погоджуємось з думкою авторів та вважаємо за доцільне субрахунок 744 «Дохід від неопераційної різниці» [12] перейменувати на «Дохід від курсової різниці, пов'язаної з інвестиційною діяльністю». Згідно з принципом нарахування доходів також виникає необхідність перейменувати субрахунок 974 «Втрати від неопераційних курсових різниць» [12] на «Втрати від курсової різниці, пов'язаної з інвестиційною діяльністю». На зазначених субрахунках потрібно обліковувати відповідно доходи і втрати від неопераційних курсових різниць, які пов'язані лише з інвестиційною діяльністю.

Інформація про доходи від безоплатно одержаних необоротних активів, фінансових інвестицій та цільового фінансування капітальних інвестицій узагальнюється на субрахунку 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів» [12]. Дохід від цільового фінансування капітальних інвестицій та безоплатно одержаних необоротних активів, що підлягають амортизації, визначається у сумі, пропорційній сумі амортизації відповідних активів одночасно з її

нарахуванням. Дохід від безоплатно одержаних земельних ділянок і фінансових інвестицій визнається при їх вибутті.

На нашу думку, інформація на субрахунках 746 «Інші доходи від звичайної діяльності» [12] та 977 «Інші доходи від звичайної діяльності» [12] не пов'язані з інвестиційними, оскільки це інформація про списання кредиторської заборгованості, що не виникла в ході операційного циклу, після закінченні строку позовної давності, від перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань об'єкта придбання над сукупністю витрат на об'єднання підприємств та/або видів їх господарської діяльності сума дооцінки об'єктів необоротних активів у випадках, передбачених НП(С)БО.

Отже, доходи і витрати інвестиційної діяльності в діючому Плані рахунків та згідно з Інструкцією № 291 є розпорошеними в розрізі багатьох субрахунків і рахунків операційної та іншої діяльності, тому важливим завданням обліково-аналітичного забезпечення управління об'єктами інвестиційної діяльності є перегрупування інвестиційних витрат і доходів в порядку визначення результативності інвестування та з метою отримання реальних даних про стан інвестиційної діяльності на підприємстві та відображення його в фінансовій звітності.

2.3. Процес формування результату від інвестиційної й фінансової діяльності та порядок відображення цих витрат і доходів у звітності

Організація обліку та технологія визначення фінансових результатів – це, певним чином, методичний процес, який характеризується накопиченням обліково-аналітичних даних та їх систематизацією в регістрах обліку та звітності. Основою відображення результатів діяльності для внутрішніх та зовнішніх користувачів є форма № 2, зміст якої затверджений НП(С)БО в порядку відображення та групування доходів згідно з основними принципами бухгалтерського обліку та у відповідності НП(С)БО 15, 16 та ін.

Щодо інвестиційної діяльності Планом рахунків та Інструкцією [12] передбачені окремі рахунки (субрахунки), які призначені для обліку витрат іншої звичайної (неопераційної) діяльності. Правильне узагальнення системи рахунків в процесі визначення результатів значно облегшує заповнення фінансової звітності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

«Формування та відображення в обліку і звітності інвестиційних витрат та інвестиційних доходів в складі іншої (неопераційної) діяльності»

Вид діяльності	Рахунки (субрахунки) обліку доходів	Рахунки (субрахунки) обліку витрат	На якому субрахунку закриваються	Номер рядка у формі № 2
Фінансова	73 «Інші фінансові доходи»	95 «Фінансові витрати»	792 «Результат фінансових операцій»	2290 або 2295
	72 «Дохід від участі в капіталі»	96 «Втрати від участі в капіталі»		
Інвестиційна	74 «Інші доходи» (субрахунки 741-746)	97 «Інші витрати» (субрахунки 971-976)	793 «Результат іншої діяльності»	
Інша звичайна	977 «Інші доходи»	977 «Інші витрати діяльності»		

* Сформовано на основі» [12]

Оскільки доходи і витрати інвестиційної діяльності в сучасному плані рахунків, затвердженому Інструкцією № 291 [12] відображаються в розрізі субрахунків багатьох бухгалтерських рахунків, то важливим завданням в організації та методиці обліку об'єктів інвестування є групування інвестиційних витрат і доходів за окремих субрахунками з метою отримання реальних даних про стан інвестиційної діяльності на вітчизняних підприємствах та відображення інформації в фінансовій звітності (рис. 2.5).

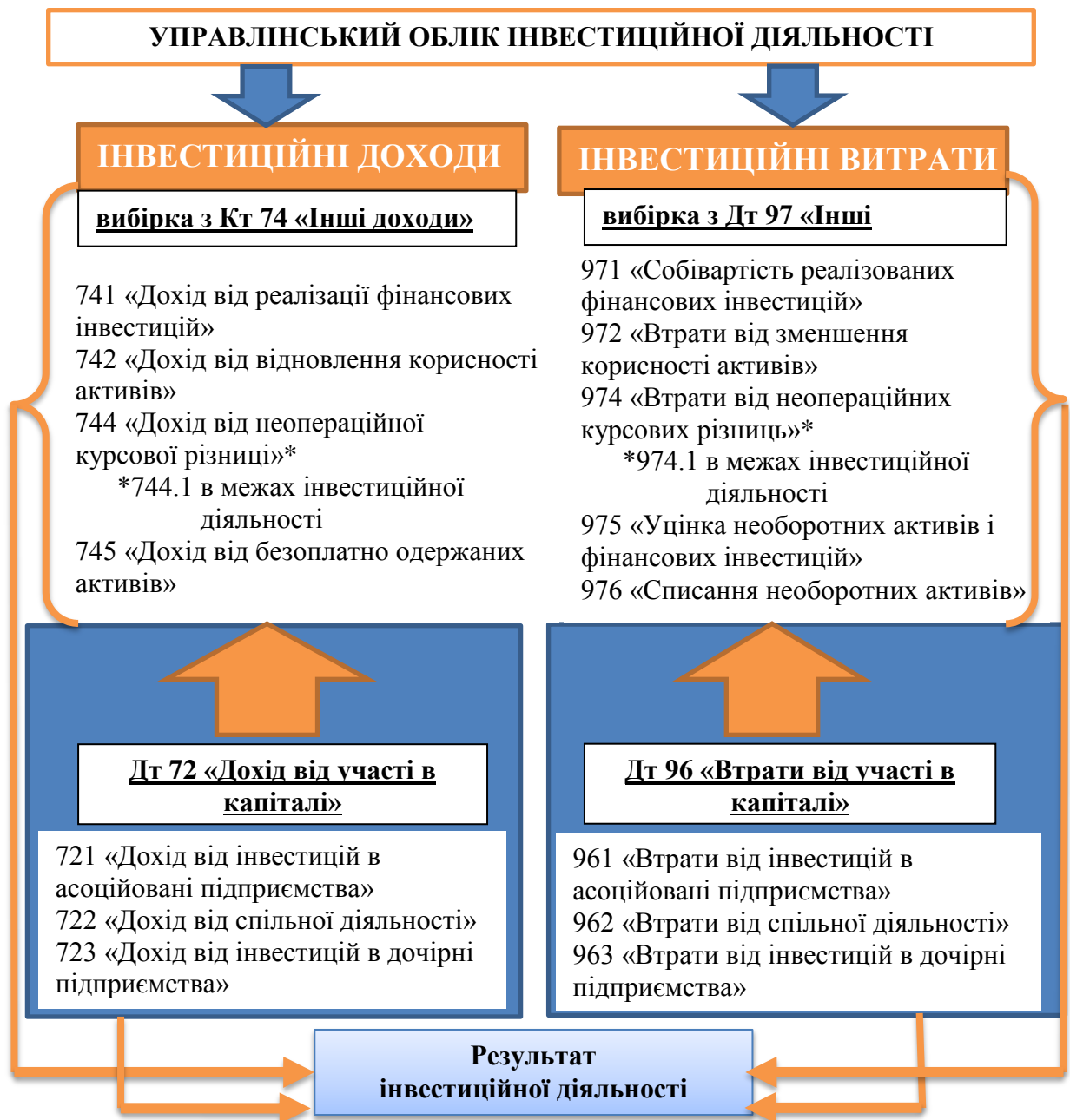
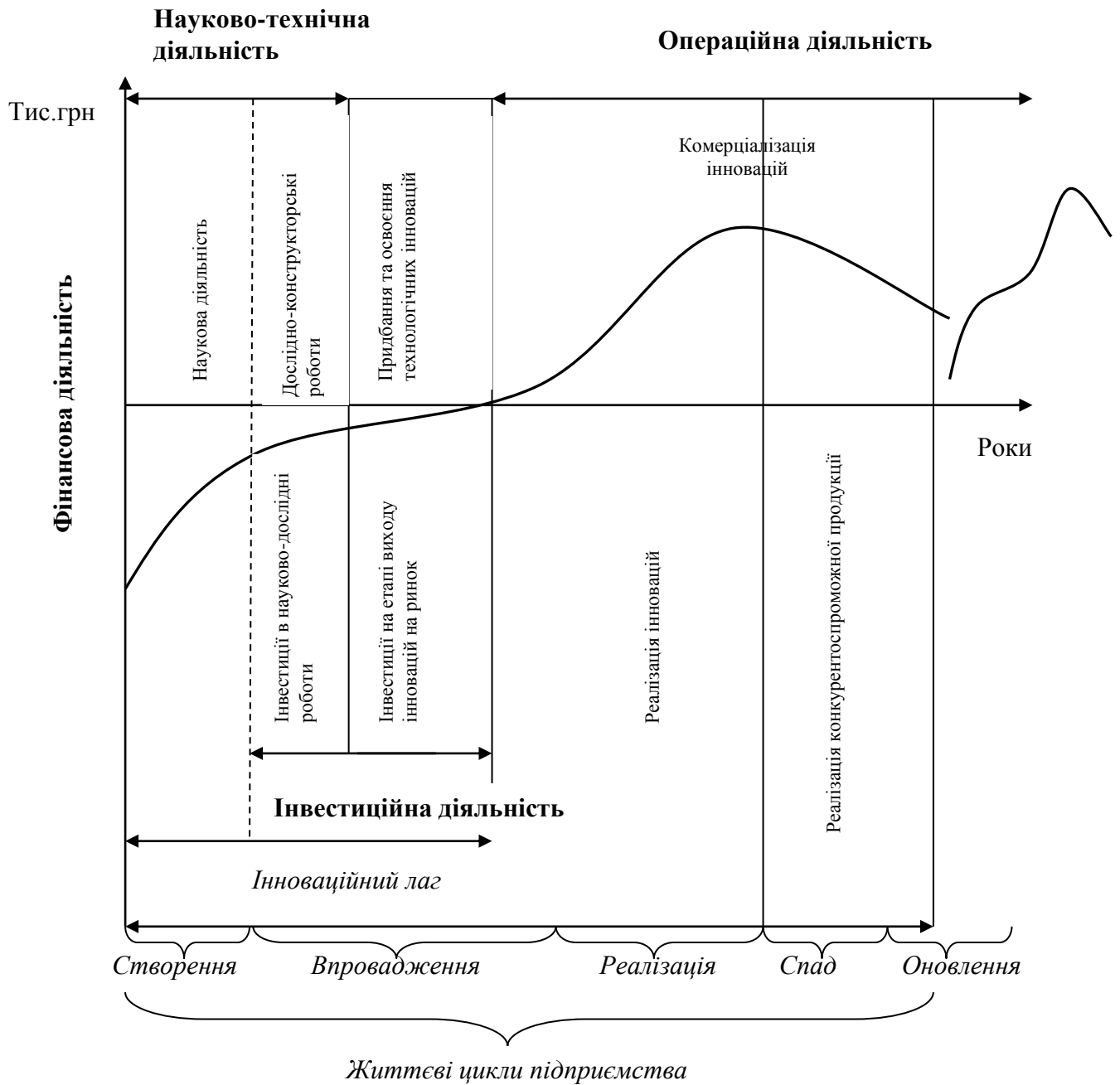

Рисунок 2.5. Модель групування витрат і доходів іншої звичайної діяльності підприємства згідно з Інструкцією № 291 [12] та НП(С)БО 1.

З рис. 2.6 видно, що частину витрат і доходів, які згідно чинної методики належать до фінансової діяльності, вважаємо за доцільне обліковувати в складі інвестиційної діяльності та відносити їх в порядку закриття на інвестиційний результат. Таке перегрупування доходів і витрат пов'язане з тим, що вкладення у цінні папери за методом участі в капіталі це частина процесу інвестування, і окрім в корпоративних прав, які набуває інвестор, він бере активну участь в управлінні інвестиційним пакетом, що в підсумку на звітну дату приносить або позитивний або негативний результат. Тобто, згідно з методики обліку за методом участі в капіталі інвестор несе або подвійну вигоду (зростання вартості акцій та отримання інвестиційного доходу), або подвійну втрату (зменшення вартості фінансових інвестицій і понесення інвестиційних втрат). Тому результат від операцій з фінансовими інвестиціями має відбиватись на результатах інвестиційної діяльності.

Проблему відокремлення обліку й аналізу інвестиційної діяльності в своїх дослідженнях піднімали ряд науковців, а саме О. М. Єремян [10], З. В. Задорожний [11; 37], Я. Д. Крупка [14; 52], І. В. Мельничук [14; 18; 20], П. П. Микитюк [21], Н. В. Мужевич [19; 20], В. С. Рудницький [46], Н. В. Починок [52] та ін. Такий напрям розвитку економічної думки та вирішення проблем обліково-аналітичного забезпечення інвестиційних витрат, доходів і результату від інвестиційної діяльності є важливим для управління, оскільки для внутрішніх користувачів (власників, менеджменту, інвесторів) і для зовнішніх користувачів-стейкхолдерів (банків, бізнес-партнерів, потенційних інвесторів, акціонерів) важливо володіти інформацією про ефективність наявних в компанії господарських процесів з обов'язковою деталізацією витрат, доходів і результатів, пов'язаних із тією чи іншою діяльністю.

Погоджуємось з І. В. Мельничук, що в результаті реалізації інвестиційної політики суб'єктами підприємницької діяльності, відбуваються складні процеси, які пов'язані з інвестиційною, операційною та фінансовою діяльностями підприємства. Інновації та інвестиції проходять певні цикли: від ідеї до впровадження (рис. 2.6).

«Рисунок 2.6. Взаємозв'язок всіх видів діяльностей в процесі реалізації інвестиційної політики, її вплив на життєві цикли підприємства. Складено на основі» [18].

Інвестиційна політика та діяльність, яка пов'язана з реалізацією інвестицій в компанії, як стверджує І. В. Мельничук: «є багатоетапною та не має чітких меж щодо її виокремлення, оскільки на початкових етапах взаємодіє з фінансовою (на етапі залучення позикового капіталу в процес

здійснення інновацій) та інвестиційною діяльністю (етап вилучення та реалізації інвестицій), по мірі впровадження – з іншою операційною (в процесі прикладних досліджень та технічних розробках) та операційною діяльністю (в процесі виготовлення оновленої продукції)» [18].

Цікавою є пропозиція виокремити результати інвестиційної діяльності О. М. Єремян [10]. Автор пропонує зміну методики формування і відображення в обліку фінансових результатів за видами діяльності шляхом корегування рахунку 79 «Фінансові результати» в часині доповнення його новими субрахунками: «791 «Результат основної діяльності», 792 «Результат від іншої операційної діяльності», 793 «Результат від фінансової діяльності», 794 «Результат від інвестиційної діяльності», 795 «Результат надзвичайних подій» [10].

На наш погляд, така класифікація щодо обліку результатів звітного періоду ґрунтується на принципі нарахування, тобто відповідності доходів і витрат, однак має занадто глибоку деталізацію, що може вплинути на зниження оперативності (великий обсяг облікових робіт для вибірки для визначення результату), розфокусовує увагу (деталізація витрат і доходів від іншої операційної діяльності показано у звітності окремими рядками, тому немає необхідності визначати відокремлено результат основної та іншої діяльності). Вважаємо, що з цієї пропозиції доцільно впровадити у чинну методику рекомендацію виділяти окремий субрахунок «Результат від інвестиційної діяльності» для чіткого розмежування з іншою діяльністю товариства.

Отже, при прийнятті рішення щодо застосування того чи іншого рахунку доходів та витрат підприємства повинні здійснити аналіз їх господарських операцій на предмет відповідності певному виду діяльності залежно від мети створення підприємства. Такий аналіз є важливим для забезпечення належного накопичення необхідної інформації для складання внутрішньої (управлінської) звітності, а також для заповнення розділу I «Звіт про фінансові результати» форми № 2 і розділу II форми № 3.

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства (чистий прибуток або збиток) за поточний звітний період зводиться на рахунку 79 «Фінансові результати» після закриття всіх рахунків доходів та витрат.

На нашу думку, оскільки за загальноприйнятою класифікацією видів діяльності інша звичайна діяльність поділяється на фінансову і інвестиційну, неправомірно виділяти в обліку окремо результат від фінансових операцій та результат іншої діяльності, не виокремлюючи інвестиційної діяльності. Тому пропонуємо:

- перейменувати субрахунок 793 «Результат від іншої діяльності» на «Результат від інвестиційної та іншої діяльності»;
- відкрити субрахунки:
 - 793.1 «Результат від інвестиційної діяльності»;
 - 793.2 «Результат від інших звичайної діяльності».

Запропонована методика обліку результатів звітного періоду дасть змогу виділяти облік інвестиційної діяльності поряд із іншими видами діяльності суб'єкта господарювання, чим збільшить ефективність контролю господарських процесів за їх результативністю (отриманими доходами в порівнянні з понесеними витратами), а також покращить аналітичні можливості оцінки процесу інвестування та прозорість діагностики бізнес-операцій фірми на їх ефективність.

Висновки до розділу 2

1. При формуванні інвестиційної політики підприємства за об'єктами вкладень доцільно виокремлювати реальні та фінансові інвестиції. Виокремлення зазначених об'єктів інвестицій відображає найбільш суттєві їх ознаки, відповідно до яких має формуватися інформація в обліково-аналітичній системі. Означені об'єкти можуть бути поглиблено деталізовані залежно від підприємницької мети та інформаційних потреб управлінців.

2. Відзначимо, що НП(С)БО 1, 7 та 12 не дають визначення термінів «інвестиції», «капітальні інвестиції», «фінансові інвестиції». Разом з тим, у п.4 НП(С)БО 7 наведено визначення поняття «незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи», а в п.14 НП(С)БО 7 відзначено, що «витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта». Термінологія, що викладена в НП(С)БО 12, стосується означень методів оцінки фінансових інвестицій, а визначення терміну «фінансові інвестиції» подає п. 4 НП(С)БО 13, хоча у тому ж стандарті в п. 3 зазначено, що його положення не поширюються на інвестиції в асоційовані, спільні та дочірні підприємства.

3. Податковий кодекс трактує інвестиції як об'єкт обліку через пов'язану з ними діяльність (операції). На наш погляд, таке бачення є неповним, оскільки дане тлумачення не описує економічний зміст інвестицій як вкладень в основний капітал (майно) або в корпоративні права для використання, реалізації або утримання з метою отримання прибутку або інших вигод.

4. На відміну від МСФЗ, норми НП(С)БО рекомендують не включати витрати на сплату відсотків (фінансові витрати з придбання та створення необоротних активів) з момент створення до первісної вартості об'єкту, за виключенням зазначеного у НП(С)БО 31 порядку капіталізації відсотків на кваліфікаційний актив. Це складний процес капіталізації витрат за позиками на інвестування в основне майно через внесення змін у облікову політику, систематизацію підтверджуючих документів, і лише на термін створення, – вимагає значних трудовитрат і не є економічно обґрунтованим.

5. Модель групування інвестиційних витрат та доходів в порядку списання їх на результат від іншої діяльності, яка згідно з Інструкцією № 291

та НП(С)БО 1 є відмінною за змістом з операційною та фінансовою, не дає повної економічної картини про інвестиційну діяльність, адже багато статей витрат і доходів, що зазначені на рахунку 97 і 74 непов'язані з нею, а деякі статті відсутні. Таким чином, якщо зробити перегрупування цих субрахунків, то логічно, що рахунки 74 і 97 будуть відокремлено деталізувати інвестиційні витрати і доходи в порядку формування результату від інвестиційної діяльності. Відтак, пропонуємо здійснити систематизацію зазначених вище субрахунків та змінити назву цих рахунків відповідно на: 74 «Інвестиційні доходи»; 94 «Інвестиційні витрати».

6. В формі № 3 за принципом нарахування в інвестиційну діяльність включають не тільки витрат з придбання, а й витрати з реалізації необоротних активів, які згідно з НП(С)БО 15, 16 та у формі № 2 визначені витратами і доходами від операційної діяльності, за виключенням списання необоротних активів. Тому доречно змінити діючу методику та відобразити їх як операції, що мають вплив на результат інвестиційної діяльності.

7. За діючою методикою обліку на субрах. 974 курсові різниці відображають не лише в межах інвестиційної діяльності, а й в межах фінансової, як зазначено в назві субрахунку – неопераційні. На наш погляд, доцільно субрахунок 744 перейменувати на «Дохід від курсової різниці, пов'язаної з інвестиційною діяльністю». Згідно з принципом нарахування доходів також виникає необхідність перейменувати субрахунок 974 на «Втрати від курсової різниці, пов'язаної з інвестиційною діяльністю».

8. Частина витрат і доходів, які згідно чинної методики належать до фінансової діяльності, вважаємо за доцільне обліковувати в складі інвестиційної діяльності та відносити їх в порядку закриття на інвестиційний результат. Таке перегрупування доходів і витрат пов'язане з тим, що вкладення у цінні папери за методом участі в капіталі це частина процесу інвестування, і окрім в корпоративних прав, які набуває інвестор, він бере активну участь в управлінні інвестиційним пакетом, що в підсумку на звітну дату приносить або позитивний або негативний результат. Тому результат від операцій з фінансовими інвестиціями має відбиватись на результатах інвестиційної діяльності.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Мета, завдання та джерела інформації аналізу щодо об'єктів інвестиційної діяльності підприємства

Аналітична діяльність в сфері інвестування буде ефективною, якщо її висновки будуть обґрунтовуватись на базі обліково-аналітичної системи забезпечення щодо об'єктів інвестиційної діяльності на принципах повного висвітлення, своєчасності, достовірності і точності показників інвестиційного процесу – від надходження інвестицій до оцінки їх стану та ефективності.

Основними джерелами інформації для аналізу ефективності інвестиційної політики підприємства, а саме її об'єктів – інвестицій, інвестиційних витрат, доходів і результатів від інвестиційної діяльності підприємства, є:

- законодавчі і нормативно-правові акти;
- норми витрат (кошторисні, планові, фактичні), здійснених в процесі впровадження інвестиційних програм і проектів;
- оперативно-технічні дані, рахунки аналітичного і синтетичного обліку щодо ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності фірми;
- зведена обліково-аналітична інформація щодо інвестиційних доходів і витрат (вtrat);
- фінансова звітність, а саме Форма № 2 і Форма № 3, а також Примітки;
- різні необлікові джерела – звіти про управління, стратегія фірми, матеріали нарад, а також акти ревізій і аудиторські висновки тощо.

У системі інформаційного забезпечення для аналізу ефективності інвестиційної політики підприємства важливим етапом є збір обліково-аналітичних даних про наявність та рух інвестицій, про понесені інвестиційні витрати та отримані доходи від утримання, реалізації та ефективного використання інвестиційного потенціалу фірми. Причому основна маса даних інформаційної бази для проведення аналітичної роботи в сфері інвестиційної діяльності формується в бухгалтерському обліку, внутрішньогосподарському (оперативно-технічному та управлінському), статистичному обліку і фінансовій звітності. На нашу думку, для підвищення ефективності проведення аналізу в сфері інвестування, цей масив інформації повинен:

- відповідати визначеним об'єктам управління інвестиційної політики компанії,
- мати плановий та оперативний характер,
- бути здатним до прогнозування та моделювання даних на базі автоматизованої системи управління інформацією,
- мати високий рівень аналітичних можливостей відповідно до інформаційного попиту користувачів,
- забезпечувати синтез або необхідну різноманітність інформаційних сукупностей з метою контролю за ефективністю управлінських рішень, оперативного регулювання інвестиційних процесів та вироблення планових рішень у відповідності до поставлених завдань та цілей інвестиційної складової стратегії економічного розвитку бізнес-одиниці.

Поліпшення інформаційного забезпечення для здійснення аналітичної роботи, в тому числі шляхом впровадження автоматизованої системи обліку та управління інформацією через взаємодію електронних інформаційних систем і баз даних, дає передумови для більш достовірної та повної оцінки за напрямом дослідження та сприяє підвищенню якості аналізу (рис. 3.1).

Рисунок 3.1. Схема послідовності прийняття рішень в сфері інвестування у взаємозв'язку з функціями управління.

Заслуговує уваги дослідження М. А. Слатвінського, який вважає, що при розробці системи інформаційно-аналітичного забезпечення обліку й аналізу виникає багатокритеріальна задача створення відповідної системи захисту інформації. Відтак, основним пріоритетом в системі інформаційно-аналітичного забезпечення при оцінюванні ефективності інвестиційної діяльності, насамперед, є: «врахування рівня ризиків, що передбачає визначення вразливостей та можливих загроз для баз даних та інформаційної інфраструктури шляхом проведення оцінки чи аудиту безпеки, на основі чого

передбачається вивчення ризиків невідповідності нормам безпеки та конфіденційності» [49].

На нашу думку, інвестиційна політика компанії є комерційною таємницею, адже дані про розміщені інвестиції та їх ефективність, інформація про інвестиційних портфель підприємства, його інвестиційну стратегію є частиною внутрішньої економічної політики фірми і призначена для внутрішніх користувачів (менеджерів, власників, інвесторів), тому її потрібно оберігати від зовнішніх користувачів та відносити до об'єктів інформаційного захисту й економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Інформація про інвестиційну діяльність відображається в системі облікова через систему документів, в якій дані послідовно відображаються та формують доказову базу щодо достовірності проведених бізнес-операцій (рис. 3.2).

Рисунок 3.2. Порядок відображення обліково-аналітичної інформації щодо інвестиційної діяльності в обліку та звітності.

Отже, всі бізнес-операції в сфері інвестування першочергово відображаються в первинних документах, оскільки вони є основою бухгалтерських записів і в подальшому підлягають обробці та узагальненню.

Основними первинними документами, які необхідні аналітику щодо інвестиційних витрат і доходів є:

- 1) розрахунки та довідки бухгалтерії, виписки банку – показують отриманні доходи та понесені втрати від участі в капіталі;
- 2) договори купівлі-продажу, акти приймання-передачі, акти виконаних робіт, акти ліквідації, акти оприбуткування матеріалів, розрахунки та довідки бухгалтерії, виписки банку – для відображення інформації про отриманні витрати і доходи від інвестиційної діяльності.

Сукупність наведених бухгалтерських документів не обмежується тільки тими, які використовують для обґрунтування облікових записів. Вони забезпечують аналітичний апарат інформацією для прийняття управлінських рішень, попереднього та подальшого контролю за доцільністю і законністю господарських операцій.

Первинні документи забезпечують аналітичний апарат інформацією з великою деталізацією, а вже після узагальнення, аналітик в згрупованому вигляді знаходить її за аналізом рахунків та в облікових реєстрах (відомостях). Наступний рівень інформації – звітність, яка подає нам загальну характеристику фінансового стану фірми та її інвестиційного потенціалу, а також дані про результати діяльності підприємства. Отже, джерела інформації для аналізу інвестиційної діяльності залежить від інформаційної потреби та напрямів аналізу, його деталізації відповідно до поставленої мети й завдань.

3.2. Методика проведення аналізу інвестиційної діяльності підприємства та оцінка її ефективності

Аналіз інвестиційних витрат, доходів і результатів від інвестиційної діяльності є складовою аналітичних дій щодо виконання плану прибутку, який в значній мірі залежить від фінансових результатів діяльності, не пов'язаних з реалізацією продукції та фінансовими операціями (рис. 3.3).

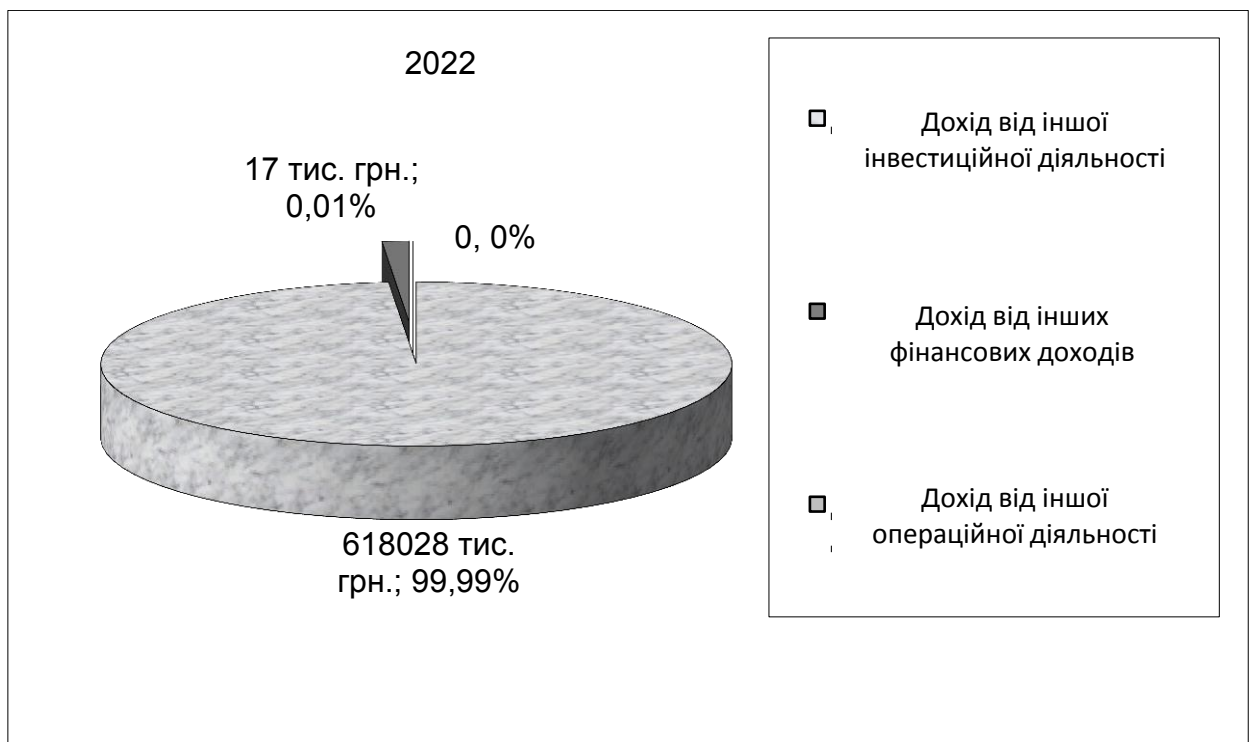

Рисунок 3.3. Склад і структура доходів
ТОВ «ФК «МАГНАТ» за I-ше півріччя 2022 р.

Як бачимо, за 2022 рік ТОВ «ФК «МАГНАТ» не отримувало доходів від інвестиційної діяльності. Таким чином, основний результат компанії сформований на основі 618 028 тис. грн. чистого доходу від надання фінансових послуг на підставі ліцензії як грошового посередника, а також інших фінансових доходів на суму 17 тис. грн.

Розглядаючи структуру інвестиційних витрат, відзначимо, що подібно формуванню доходів іншої діяльності, ТОВ «ФК «МАГНАТ» має у загальній структурі як фінансові, так і інвестиційні витрати (рис.3.4).

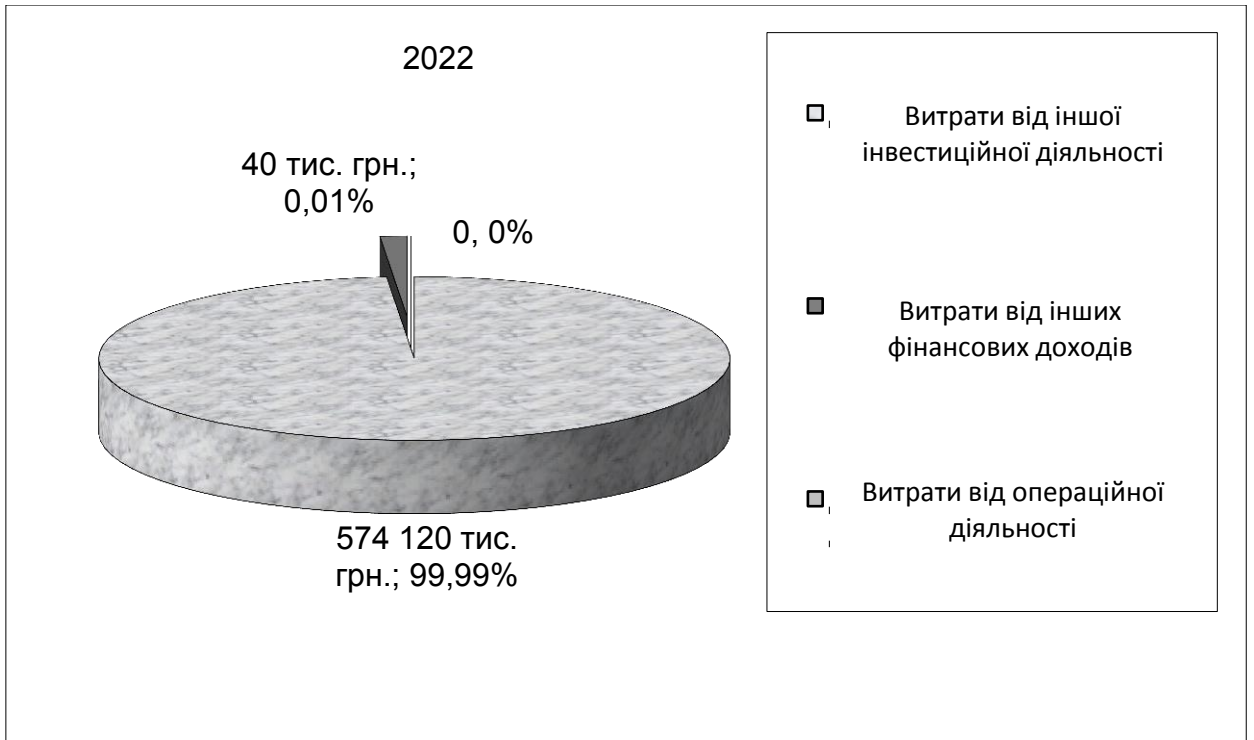

Рисунок 3.4. Склад і структура витрат
ТОВ «ФК «МАГНАТ» за I-ше півріччя 2022 р.

Розглянемо динаміку витрат і доходів ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2020-2021 рр. та за перше півріччя 2022 р. (рис. 3.5).

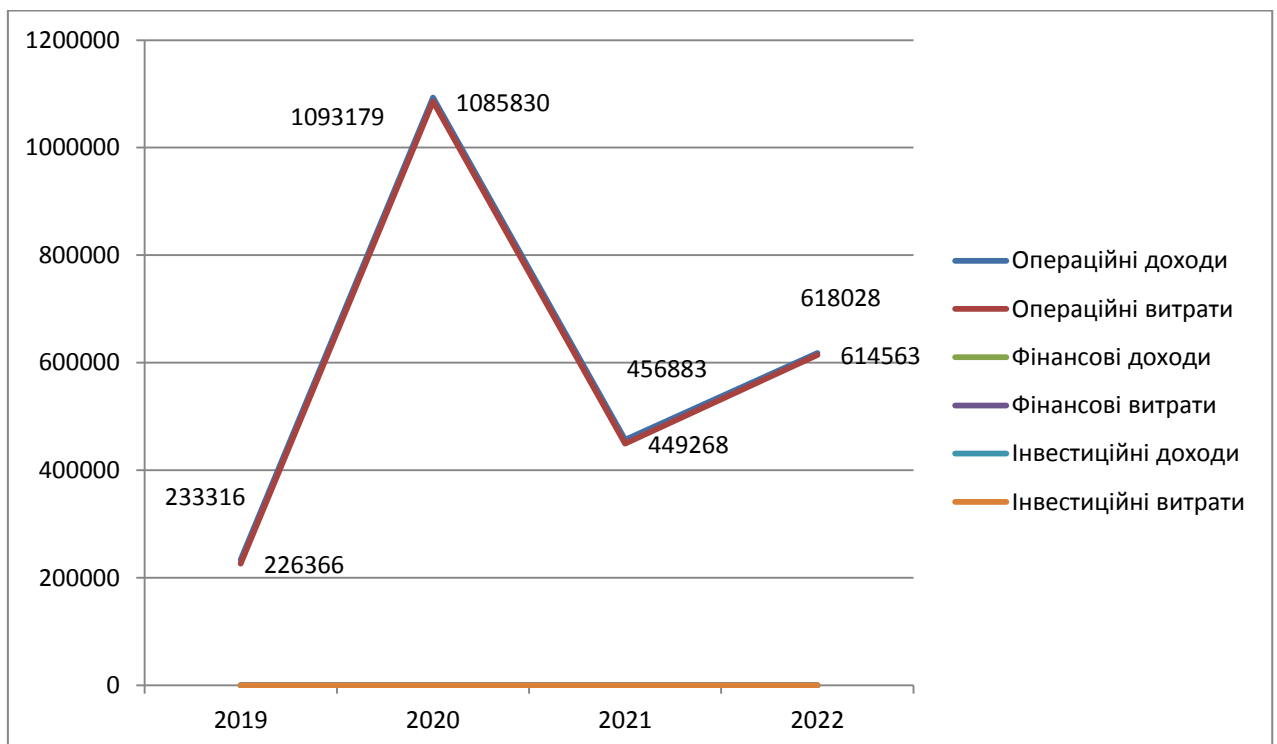

Рисунок 3.5. Динаміка і структура витрат
ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2019-2021 рр. та за I-ше півріччя 2022 р.

Аналіз витрат і доходів діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» показав, що витрати і доходи операційної діяльності нараховуються за принципом нарахування і в основному мають невелику різницю, яка є резервом формування валового прибутку. Відтак, попри значні обороти, компанія отримувала прибуток від операційної діяльності в розмірі: 2019 р. – 6947 тис. грн., 2020 р. – 7349 тис. грн., 2021 р. – 7565 тис. грн., 2022 р. – 3465 тис. грн. Крім того, аналіз діяльності компанії показав, що товариство сфокусоване лише на основній діяльності та не диверсифікує її. Відтак, у 2019-2022 рр. ТОВ «ФК «МАГНАТ» не проводила операцій з інвестиціями, які мали б вплив на результат підприємства. За період 2019-2022 рр. підприємство не отримувало інвестиційних доходів та витрат. Натомість, за цей же період суми витрат від операційної діяльності стабільно зростають (за виключенням кризового 2022 року), тому можна стверджувати, що компанія немає інвестиційної політики та нераціонально використовує фінансову політику підприємства, адже підприємство попри значні суми на рахунках (185 553 тис. грн. станом на 30.06.2022 р.), не вкладає кошти в інвестиційний розвиток компанії, не проводить розширення діяльності, не робить закупівлю нового обладнання, не оновлює капітально приміщення та не робить вкладень у фінансові інвестиції (Додатки).

Варто відзначити, що рівень зносу основних засобів та нематеріальних активів досить значний. За даними компанії, знос нематеріальних активів у 2020 році досягнув 100%, а знос (амортизація) основних засобів відповідно: у 2019 р. – 56,05 %, в 2020 р. – 73,46 %, 2021 – 94,99 %, станом на I-ше півріччя 2022 р. – 95,49 %. З даних ТОВ «ФК «МАГНАТ» видно, що є збільшення первісної вартості, однак все ж залишається високий рівень фізичного зношення основних засобів фірми. Крім того, аналіз показав, що на підприємстві не проводиться дооцінка основних засобів та нематеріальних активів, хоча, на нашу думку, така облікова процедура дає можливість використовувати необоротні активи і разом з тим, підвищити їх вартість у балансі, що є позитивним моментом для росту інвестиційної привабливості.

Процес аналізу за видами діяльності суб'єкта господарювання зводиться в основному до вивчення динаміки отриманих результатів за період (прибутку/збитку) і виявлення причин отриманих збитків загалом та за кожним видом діяльності, зокрема.

Особливої уваги при аналізі інвестиційної діяльності заслуговують доходи від реалізації цінних паперів (облігацій, акцій, сертифікатів і т.д.). Підприємства-утримувачі фінансових інвестицій одержують певні доходи у вигляді дивідендів, річних відсотків і нараховують доходи або втрати від участі в капіталі або від зміни вартості. У процесі аналізу інвестиційної діяльності доцільно також приділити увагу доходам і витратам, пов'язаним із реалізацією майнових комплексів та необоротних активів, які згідно з діючою обліковою методикою є складовими операційної, а не інвестиційної, діяльності. Тому аналітику необхідно вивчити дані форми 3 «Звіт про рух грошових коштів» [10]. Таким чином оцінюються бізнес-процеси, які пов'язані з інвестиційною діяльністю і призвели до надходжень та/або вилучень грошових коштів з операцій купівлі продажу майна, інших необоротних активів, фінансових інвестицій тощо. Згідно з даними форми № 3 ТОВ «ФК «МАГНАТ» у 2019 р. компанія проводила реалізацію необоротних активів та отримувала відсотки за фінансовими інвестиціями (Додаток), в інші періоди операції, пов'язаних з інвестиційною діяльністю не проводились.

Розпочинаючи аналіз інвестиційних доходів та результатів, доцільно дати оцінку отриманому фінансовому результату за видами діяльності, а саме зробити аналіз його структури та динаміки. Аналізують динаміку показників прибутку на основі інформації у звітній формі № 2. Таким чином, аналітик має змогу оцінити фінансовий результат від операційної діяльності та іншої діяльності, визначити структуру прибутку та його темп росту чи спаду.

Дані для оцінювання динаміки прибутку ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2020-2022 рр. і його складових наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

«Динаміка показників фінансового результату за видами діяльності в процесі формування прибутку ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2019-2021 рр.

Найменування показників	Фактично			Відхилення (+, -)	
	за 2019 рік, тис. грн.	за 2020 рік, тис. грн.	за 2021 рік, тис. грн.	від минулого року	
				сума, тис. грн.	у %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1. Валовий прибуток	–	–	–	–	–
2. Інші операційні доходи	233313	1093179	456883	-636296	-58,21
3. Адміністративні витрати	81618	112654	129248	+16594	+14,73
4. Інші операційні витрати	144748	973176	320020	-653156	-67,12
5. Фінансовий результат (прибуток) від операційної діяльності	6947	7349	7565	+216	+2,94
6. Іншої фінансові доходи	99	205	15	-190	-92,68
7. Фінансові витрати	–	–	–	–	–
8. Інші доходи	–	–	–	–	–
9. Інші витрати	–	–	–	–	–
10. Фінансовий результат (прибуток) до оподаткування	7047	7554	7580	+26	+0,03

* Сформовано автором на основі» [56].

Горизонтальний аналіз абсолютних показників структури витрат, доходів і результатів діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2019-2021 рр. показує, що у компанії за останній період зменшились доходи, однак після вирахування всіх витрат, все ж досягла незначне збільшення фінансового результату, у порівняно з фактичними даними минулого року. Зріст прибутку у 2021 становив 26 тис. грн., або 0,03 %.

Вертикальний аналіз структури прибутку 2019-2021 рр. дає змогу означити, що більшу частину займає інший операційний дохід 60,27 % у 2021 р. (456 883 тис. грн.). Фінансовий результат, отриманий від позареалізаційної діяльності, майже не впливає на прибуток звітного року, оскільки сума фінансових доходів незначна і 2021 р. (15 тис. грн.), і в порівнянні з 2020 р. зменшилася на 92,68 %, при чому інших доходів і витрат компанія не отримувала.

Таким чином, виходячи з результатів проведеного аналізу структури витрат, доходів та результатів від інвестиційної діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» можна дати наступні висновки:

— отриманий прибуток пов'язаний з основною діяльністю компанії (торгівля валютними цінностями, факторинг, переказ коштів та ін.), однак дані форми № 2 та форми № 3 свідчать, що організація не свої диференціює доходи, не проводить інвестиційних процесів, не вкладає у основне майно з метою розширення і не інвестує в фінансові інвестиції чи нетрадиційні цінні папери (криптовалюту) тощо;

— компанія має високу балансову вартість підприємства – 187 665 тис. грн., більшу частину в активах займають найбільш ліквідні активи – 185 553 тис. грн. грошових коштів та еквівалентів, а також значний нерозподілений прибуток 14 144 тис. грн., що говорить про високий інвестиційний потенціал,

— негативним моментом є те, що значна частина матеріально-технічної бази, а також нематеріальних активів потребує оновлення, адже рівень зносу сягає 95 % у 2022 р., тому важливо переглянути можливість капіталовкладень у необоротні активи або зробити облікову процедуру переоцінки зазначених активів;

— ТОВ «ФК «МАГНАТ» має великий інвестиційний потенціал, який характеризується високою ліквідністю та прибутковістю, завдяки чому можна спрямувати кошти на реінвестування бізнесу, розширення та його масштабування, що дасть змогу збільшити грошові потоки від всіх видів діяльності та отримувати додатковий дохід від інвестиційних процесів.

Висновки до розділу 3

1. Для підвищення ефективності проведення аналізу в сфері інвестування, визначені основні характеристики масиву інформації, основні з них: відповідати визначеним об'єктам управління інвестиційної політики компанії, мати високий рівень аналітичних можливостей відповідно до інформаційного попиту користувачів, забезпечувати синтез або необхідну різноманітність інформаційних сукупностей з метою контролю за ефективністю управлінських рішень, оперативного регулювання інвестиційних процесів та вироблення планових рішень у відповідності до поставлених завдань та цілей інвестиційної складової стратегії економічного розвитку бізнес-одиниці.

2. Поліпшення інформаційного забезпечення для здійснення аналітичної роботи шляхом впровадження автоматизованої системи обліку та управління інформацією сприяє підвищенню якості аналізу. Разом з тим, інвестиційна політика компанії є комерційною таємницею, адже дані про розміщені інвестиції та їх ефективність, інформація про інвестиційних портфель підприємства, його інвестиційну стратегію є частиною внутрішньої економічної політики фірми і призначена для внутрішніх користувачів (менеджерів, власників, інвесторів), тому її потрібно оберігати від зовнішніх користувачів та відносити до об'єктів інформаційного захисту й економічної безпеки суб'єкта господарювання.

3. Аналіз витрат і доходів діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» показав, що витрати і доходи операційної діяльності нараховуються за принципом нарахування і в основному мають невелику різницю, яка є резервом формування валового прибутку. Відтак, попри значні обороти, компанія отримувала прибуток від операційної діяльності в розмірі: 2019 р. – 6947 тис. грн., 2020 р. – 7349 тис. грн., 2021 р. – 7565 тис. грн., 2022 р. – 3465 тис. грн. Крім того, аналіз діяльності компанії показав, що товариство сфокусоване лише на основній діяльності та не диверсифікує її. Відтак, у 2019-2022 рр. ТОВ «ФК «МАГНАТ» не проводила операцій з інвестиціями, які мали б вплив на результат підприємства. За період 2019-2022 рр. підприємство не отримувало інвестиційних доходів та витрат. Натомість, за цей же період

суми витрат від операційної діяльності стабільно зростають (за виключенням кризового 2022 року), тому можна стверджувати, що компанія немає інвестиційної політики та нераціонально використовує фінансову політику підприємства, адже підприємство попри значні суми на рахунках (185 553 тис. грн. станом на 30.06.2022 р.).

4. Рівень зносу основних засобів та нематеріальних активів досить значний. За даними компанії, знос нематеріальних активів у 2020 році досягнув 100%, а знос (амортизація) основних засобів відповідно: у 2019 р. – 56,05 %, в 2020 р. – 73,46 %, 2021 – 94,99 %, станом на I-ше півріччя 2022 р. – 95,49 %. З даних ТОВ «ФК «МАГНАТ» видно, що є збільшення первісної вартості, однак все ж залишається високий рівень фізичного зношення основних засобів фірми. Крім того, аналіз показав, що на підприємстві не проводиться дооцінка основних засобів та нематеріальних активів.

5. Горизонтальний аналіз абсолютних показників структури витрат, доходів і результатів діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2019-2021 рр. показує, що у компанії за останній період зменшились доходи, однак після вирахування всіх витрат, все ж досягла незначне збільшення фінансового результату, у порівняно з фактичними даними минулого року. Зріст прибутку у 2021 становив 26 тис. грн., або 0,03 %. Вертикальний аналіз структури прибутку 2019-2021 рр. дає змогу означити, що більшу частину займає інший операційний дохід 60,27 % у 2021 р. (456 883 тис. грн.). Фінансовий результат, отриманий від позареалізаційної діяльності, майже не впливає на прибуток звітного року, оскільки сума фінансових доходів незначна і 2021 р. (15 тис. грн.), і в порівнянні з 2020 р. зменшилася на 92,68 %, при чому інших доходів і витрат компанія не отримувала.

6. Виходячи з результатів проведеного аналізу діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» можна вважати, що компанія має великий інвестиційний потенціал, який характеризується високою ліквідністю та прибутковістю, завдяки чому можна спрямувати кошти на реінвестування бізнесу, розширення та його масштабування, що дасть змогу збільшити грошові потоки від всіх видів діяльності та отримувати додатковий дохід від інвестиційних процесів.

ВИСНОВКИ

1. Підсумовуючи зроблений нами аналіз економічної думки та правового регулювання в сфері інвестування, узагальнимо, що інвестиційна політика – це система обміркованих дій, пов'язаних з інвестиціями, оцінкою потенційних інвестиційних витрат, доходів, і можливої прибутковості, а також ймовірних ризиків та небезпеки втратити гроші, та механізмів управління інвестиційним потенціалом з метою реалізації стратегії економічного розвитку компанії. Таке визначення характеризує її мету, цілі, завдання інвестиційної політики, а також виступає методологічною базою для відображення в обліку і звітності її об'єктів.

2. В дослідженні визначено етапи формування інвестиційної політики підприємства та запропоновано схему управління інвестиційними процесами. До основних належать: розроблення інвестиційних цілей розвитку компанії; формування системи інвестицій в напрямку освоєння плану інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку підприємства; аналіз інвестиційного потенціалу фірми; пошук і економічне обґрунтування інвестиційних проектів, програм, інновацій, технологій, ліцензій, ноу-хау тощо; створення інвестиційного портфеля, диверсифікація інвестицій; визначення масштабів освоєння інвестицій); оцінка інвестиційних ризиків та аналіз чинників та їх мінімізації; аналіз прибутковості інвестиційних проектів та програм, оцінка мультиплікативного ефекту через зворотній зв'язок і контроль.

3. Оцінка сучасного стану державної інвестиційної політики в Україні за наявних кризових політичних умов показала, що економічний розвиток України залежить не стільки від налагодженої системи ефективного інвестування, яке безумовно має вплив на позитивне позиціонування країни в глобальному середовищі, на покращення соціально-економічного добробут громадян, однак зараз особливо актуальними є питання національної безпеки країни, оскільки від цього залежить функціонування як вітчизняних суб'єктів господарювання, так і країни в цілому.

4. Воєнний стан в Україні почав діяти тоді, коли ще не завершилася криза, яка пов'язана з пандемією COVID-19. Такий подвійний негативний вплив на національну економіку спричинив серйозні економічні наслідки для України. Це все знижує можливість впровадження інвестиційної політики та створює нові перешкоди і виклики для впровадження інвестиційних проектів та програм та залучення інвестицій. Відзначимо, що розроблена нормативно-правова база в сфері інвестування спрямована розвиток інвестиційної діяльності та імплементує принципи здійснення інвестицій відповідно до міжнародного права, а внесені зміни у 2019-2022 рр. сприяють формуванню системного підходу до врегулювання відносин між суб'єктами інвестиційної діяльності, покращенню залучення приватного бізнесу до реалізації інвестпроектів на базі партнерства з державою, реформування концесійного законодавства тощо. За таких умов основною метою державної інвестиційної політики має бути пошук шляхів виходу з політико-економічної кризи через формування стратегії нових напрямів залучення інвестицій, які стануть основою розвитку держави та виведуть її з економічної кризи.

5. Визначення інвестицій в Законі про інвестиційну діяльність містить ряд протиріч щодо їх сутності з нормативно-правових актах, що регулюють питання обліку і звітності інвестицій. Відтак, поняття «основні фонди» в сучасній нормативній та економічній термінології є застарілим поняттям та варто вживати його аналог «основні засоби» або більш широке поняття «необоротні активи». Крім того, у визначені об'єктів виділені цінні папери, крім векселів. Однак, щодо цінних паперів, то однозначного визначення їх об'єктом інвестиційної діяльності немає. Неоднозначність даного об'єкта підкріплена НП(С)БО 1, НП(С)БО 12 згідно з яким, отримання доходів від реалізації та списання їх собівартості, надходження доходів від участі в капіталі чи втрат від участі в капіталі належать до результатів фінансової діяльності і відповідно в звітності відображаються як інша звичайна діяльність без конкретизації на інвестиційну. Тому важливо побудувати раціональну обліково-аналітичну систему відображення об'єктів інвестиційної діяльності для управління інвестиціями та прийняття ефективних рішень щодо їх результативності.

6. При формуванні інвестиційної політики підприємства за об'єктами вкладень доцільно виокремлювати реальні та фінансові інвестиції. Виокремлення зазначених об'єктів інвестицій відображає найбільш суттєві їх ознаки, відповідно до яких має формуватися інформація в обліково-аналітичній системі. Означені об'єкти можуть бути поглиблено деталізовані залежно від підприємницької мети та інформаційних потреб управлінців.

7. Відзначимо, що НП(С)БО 1, 7 та 12 не дають визначення термінів «інвестиції», «капітальні інвестиції», «фінансові інвестиції». Разом з тим, у п.4 НП(С)БО 7 наведено визначення поняття «незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи», а в п.14 НП(С)БО 7 відзначено, що «витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта». Термінологія, що викладена в НП(С)БО 12, стосується означень методів оцінки фінансових інвестицій, а визначення терміну «фінансові інвестиції» подає п. 4 НП(С)БО 13, хоча у тому ж стандарті в п. 3 зазначено, що його положення не поширюються на інвестиції в асоційовані, спільні та дочірні підприємства.

8. Податковий кодекс трактує інвестиції як об'єкт обліку через пов'язану з ними діяльність (операції). На наш погляд, таке бачення є неповним, оскільки дане тлумачення не описує економічний зміст інвестицій як вкладень в основний капітал (майно) або в корпоративні права для використання, реалізації або утримання з метою отримання прибутку або інших вигод.

9. На відміну від МСФЗ, норми НП(С)БО рекомендують не включати витрати на сплату відсотків (фінансові витрати з придбання та створення необоротних активів) з моменту створення до первісної вартості об'єкту, за виключенням зазначеного у НП(С)БО 31 порядку капіталізації відсотків на кваліфікаційний актив. Це складний процес капіталізації витрат за позиками на інвестування в основне майно через внесення змін у облікову політику, систематизацію підтверджуючих документів, і лише на термін створення, – вимагає значних трудозатрат і не є економічно обґрунтованим.

10. Модель групування інвестиційних витрат та доходів в порядку списання їх на результат від іншої діяльності, яка згідно з Інструкцією № 291 та НП(С)БО 1 є відмінною за змістом з операційною та фінансовою, не дає повної економічної картини про інвестиційну діяльність, адже багато статей витрат і доходів, що зазначені на рахунку 97 і 74 непов'язані з нею, а деякі статті відсутні. Таким чином, якщо зробити перегрупування цих субрахунків, то логічно, що рахунки 74 і 97 будуть відокремлено деталізувати інвестиційні витрати і доходи в порядку формування результату від інвестиційної діяльності. Відтак, пропонуємо здійснити систематизацію зазначених вище субрахунків та змінити назву цих рахунків відповідно на: 74 «Інвестиційні доходи»; 94 «Інвестиційні витрати».

11. В формі № 3 за принципом нарахування в інвестиційну діяльність включають не тільки витрат з придбання, а й витрати з реалізації необоротних активів, які згідно з НП(С)БО 15, 16 та у формі № 2 визначені витратами і доходами від операційної діяльності, за виключенням списання необоротних активів. Тому доречно змінити діючу методичку та відобразити їх як операції, що мають вплив на результат інвестиційної діяльності.

12. За діючою методикою обліку на субрах. 974 курсові різниці відображають не лише в межах інвестиційної діяльності, а й в межах фінансової, як зазначено в назві субрахунку – неопераційні. На наш погляд, доцільно субрахунок 744 перейменувати на «Дохід від курсової різниці, пов'язаної з інвестиційною діяльністю». Згідно з принципом нарахування доходів також виникає необхідність перейменувати субрахунок 974 на «Втрати від курсової різниці, пов'язаної з інвестиційною діяльністю».

13. Частина витрат і доходів, які згідно чинної методики належать до фінансової діяльності, вважаємо за доцільне обліковувати в складі інвестиційної діяльності та відносити їх в порядку закриття на інвестиційний результат. Таке перегрупування доходів і витрат пов'язане з тим, що вкладення у цінні папери за методом участі в капіталі це частина процесу інвестування, і окрім в корпоративних прав, які набуває інвестор, він бере

активну участь в управлінні інвестиційним пакетом, що в підсумку на звітну дату приносить або позитивний або негативний результат. Тому результат від операцій з фінансовими інвестиціями має відбиватись на результатах інвестиційної діяльності.

14. Оскільки за загальноприйнятою класифікацією видів діяльності інша звичайна діяльність поділяється на фінансову і інвестиційну, неправомірно виділяти в обліку окремо результат від фінансових операцій та результат іншої діяльності, не виокремлюючи інвестиційної діяльності. Тому пропонуємо субрахунок 793 необхідно перейменувати на «Результат від інвестиційної та іншої діяльності», відкривши субрахунки 793.1 «Результат від інвестиційної діяльності» та 793.2 «Результат від інших звичайної діяльності». Це дозволить виділити облік інвестиційної діяльності поряд із іншими видами діяльності підприємства, а також покращить аналітичні можливості оцінки процесів інвестування на вітчизняних підприємствах.

15. Для підвищення ефективності проведення аналізу в сфері інвестування, визначені основні характеристики масиву інформації, основні з них: відповідати визначеним об'єктам управління інвестиційної політики компанії, мати високий рівень аналітичних можливостей відповідно до інформаційного попиту користувачів, забезпечувати синтез або необхідну різноманітність інформаційних сукупностей з метою контролю за ефективністю управлінських рішень, оперативного регулювання інвестиційних процесів та вироблення планових рішень у відповідності до поставлених завдань та цілей інвестиційної складової стратегії економічного розвитку бізнес-одиниці.

16. Аналіз витрат і доходів діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» показав, що витрати і доходи операційної діяльності нараховуються за принципом нарахування і в основному мають невелику різницю, яка є резервом формування валового прибутку. Відтак, попри значні обороти, компанія отримувала прибуток від операційної діяльності в розмірі: 2019 р. – 6947 тис. грн., 2020 р. – 7349 тис. грн., 2021 р. – 7565 тис. грн., 2022 р. – 3465 тис. грн. Крім того, аналіз діяльності компанії показав, що товариство сфокусоване

лише на основній діяльності та не диверсифікує її. Відтак, у 2019-2022 рр. ТОВ «ФК «МАГНАТ» не проводила операцій з інвестиціями, які мали б вплив на результат підприємства. За період 2019-2022 рр. підприємство не отримувало інвестиційних доходів та витрат. Натомість, за цей же період суми витрат від операційної діяльності стабільно зростають (за виключенням кризового 2022 року), тому можна стверджувати, що компанія немає інвестиційної політики та нераціонально використовує фінансову політику підприємства, адже підприємство попри значні суми на рахунках (185 553 тис. грн. станом на 30.06.2022 р.).

17. Рівень зносу основних засобів та нематеріальних активів досить значний. За даними компанії, знос нематеріальних активів у 2020 році досягнув 100%, а знос (амортизація) основних засобів відповідно: у 2019 р. – 56,05 %, в 2020 р. – 73,46 %, 2021 – 94,99 %, станом на I-ше півріччя 2022 р. – 95,49 %. З даних ТОВ «ФК «МАГНАТ» видно, що є збільшення первісної вартості, однак все ж залишається високий рівень фізичного зношення основних засобів фірми. Крім того, аналіз показав, що на підприємстві не проводиться дооцінка основних засобів та нематеріальних активів.

18. Горизонтальний аналіз абсолютних показників структури витрат, доходів і результатів діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» за 2019-2021 рр. показує, що у компанії за останній період зменшились доходи, однак після вирахування всіх витрат, все ж досягла незначне збільшення фінансового результату, у порівняно з фактичними даними минулого року. Зріст прибутку у 2021 становив 26 тис. грн., або 0,03 %. Вертикальний аналіз структури прибутку 2019-2021 рр. дає змогу означити, що більшу частину займає інший операційний дохід 60,27 % у 2021 р. (456 883 тис. грн.). Фінансовий результат, отриманий від позареалізаційної діяльності, майже не впливає на прибуток звітного року, оскільки сума фінансових доходів незначна і 2021 р. (15 тис. грн.), і в порівнянні з 2020 р. зменшилася на 92,68 %, при чому інших доходів і витрат компанія не отримувала.

19. Таким чином, виходячи з результатів проведеного аналізу структури витрат, доходів та результатів від інвестиційної діяльності ТОВ «ФК «МАГНАТ» можна дати наступні висновки:

— отриманий прибуток пов'язаний з основною діяльністю компанії (торгівля валютними цінностями, факторинг, переказ коштів та ін.), однак дані форми № 2 та форми № 3 свідчать, що організація не свої диференціює доходи, не проводить інвестиційних процесів, не вкладає у основне майно з метою розширення і не інвестує в фінансові інвестиції чи нетрадиційні цінні папери (криптовалюту) тощо;

— компанія має високу балансову вартість підприємства – 187 665 тис. грн., більшу частину в активах займають найбільш ліквідні активи – 185 553 тис. грн. грошових коштів та еквівалентів, а також значний нерозподілений прибуток 14 144 тис. грн., що говорить про високий інвестиційний потенціал,

— негативним моментом є те, що значна частина матеріально-технічної бази, а також нематеріальних активів потребує оновлення, адже рівень зносу сягає 95 % у 2022 р., тому важливо переглянути можливість капіталовкладень у необоротні активи або зробити облікову процедуру переоцінки зазначених активів;

— ТОВ «ФК «МАГНАТ» має великий інвестиційний потенціал, який характеризується високою ліквідністю та прибутковістю, завдяки чому можна спрямувати кошти на реінвестування бізнесу, розширення та його масштабування, що дасть змогу збільшити грошові потоки від всіх видів діяльності та отримувати додатковий дохід від інвестиційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардаш С. В., Камінська Т. Г. Облік і контроль кругообороту капіталу : монографія. Київ : ЦП«Компринг», 2019. 386 с.
2. Булах Л. А. Проблемні аспекти обліку капітальних інвестицій. *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку*. 2018. URL : http://www.lnau.edu.ua/lnau/attachments/050_%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80.%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_%D0%9B%D0%9D%D0%90%D0%A3_2018.pdf#page=37.
3. Бурлака Н. І. Розвиток інвестиційної діяльності підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 8. С. 37-44.
4. Венгуренко Т. Г., Плахотнюк В. В. Аналіз інвестиційної привабливості України. *Бизнес Інформ*. 2020. №4 (507). С. 103-111.
5. Гриценко Л. Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22 (2). С. 89-95. URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/15.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/15.pdf).
6. Давидов Г. М., Савченко В. М., Пальчук О. В. Облікова політика: навч. посіб., 2-ге вид., перероб. і доп. Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. 362 с.
7. Данилишин Б. Щодо стану інвестиційних процесів в економіці України та шляхів їх активізації : *Інформаційний портал LB.ua*. 19.01.2022. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protseviv.html.
8. Державна служба статистики України <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Єгорова О. Методичні засади оцінки ефективності інвестиційної діяльності торговельного підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 7 (59). С. 263-266.
10. Єремян О. М. Організація і методологія обліку і аналізу фінансових результатів (на прикладі консервного виробництва України): автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / О.М. Єремян; Київ. нац. екон. ун-т. Київ, 2005. 17 с.

- 11.Задорожний З.В. Внутрішньогосподарський облік : монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 336 с.
- 12.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
- 13.Кривов'язюк І. В. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 31. С. 83-90.
- 14.Крупка Я. Д., Питель С. В., Мельничук І. В. Облік, оподаткування і правове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності : навчальний посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. Тернопіль : Крок, 2017. 264 с.
- 15.Кузнецова С. О., Коваленко А. С. Аспекти впровадження інвестиційної діяльності та додаткових проміжних підсумків у структуру звіту про фінансові результати. *Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища*. URL: https://www.researchgate.net/profile/Venelin-Terziev/publication/320611828_POLITIKI_DLA_SOZDANIA_FUNKCIONIRUU_SEGO_RYNKA_TRUDA/links/59f02b2a458515c3cc437d2d/POLITIKI-DLA-SOZDANIA-FUNKCIONIRUUSEGO-RYNKA-TRUDA.pdf#page=41.
- 16.Левченко З. М., Тютюнник С. В., Дугар Т. Є. Формування облікової політики щодо капітальних інвестицій на підприємстві. Харків: ДБТУ, 2022. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/1884/1/6_conference_URSE_S_DBTU_22-324-326.pdf.
- 17.Любар О. О. Організація обліку довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL : <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.57>.
- 18.Мельничук І. В. Проблеми відокремлення в обліку операцій, пов'язаних з інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства / Стан і перспективи розвитку бухгалтерського обліку в умовах глобалізації : монографія; за наук. ред. З.-М. В. Задорожного. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 92-102.

19. Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Облік фінансового забезпечення відтворення основних засобів будівельних підприємств. *Галицький економічний вісник ТНТУ*. 2018. № 2 (55). С. 129-139.
20. Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Проблемні аспекти оцінювання й обліку інвестиційно-інноваційних проектів та програм. *Галицький економічний вісник ТНТУ*. 2019. № 1 (56). С. 123-130.
21. Микитюк П. П., Брич В. Я., Шкільняк М. М., Микитюк, Ю. І. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 518 с.
22. Міжнародні стандарти фінансової звітності : Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text.
23. Назаренко О. В., Лукаш Р. В. Фінансові результати: сутність та особливості організації бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 19-25.
24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2000 р. № 91. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.
26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001. № 559 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.
27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text>.
28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» : Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2004 р. № 817 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05#Text>.

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text>.
30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» – Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2000 р. № 92.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.
31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.
32. Нашкерська Г. В. *Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: монографія*. Львів: видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 424 с.
33. Петрук А. О. Проблеми та перспективи розвитку методів регулювання інвестиційної діяльності банків, пов'язаної з похідними фінансовими інструментами. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019. 2 (43). С. 61-64.
34. Пилипів, Н. І., Мотиль, В. М. *Взаємоузгодженість організації управлінського обліку з розвитком інвестиційного потенціалу будівельного підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. С. 689-696.
35. Податковий Кодекс України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
36. Попович П. Я. *Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання* : підруч. Тернопіль: Економічна думка, 2004. 365 с.
37. Присяжна Л. Уряд вніс законопроект про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями : Інформаційний портал Дія Сіті. 24 жовтня 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/214830_uryad-vns-zakonoprokt-pro-derzhavnu-pdtrimku-nvestitsynikh-proektv-z-znachnimi-nvestitsiyami.

38. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні – Закон України (з наступними змінами і доповн.) від 16 липня 1999 р. № 996-XIV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
39. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2020 р. № 2404-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.
40. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.
41. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
42. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991р. № 1560-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12>.
43. Про інноваційну діяльність : Закон України (із змінами) від 04.07.2002р. № 40-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
44. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 р. № 155-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text>.
45. Про цінні папери і фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
46. Рудницький В. С., Дерій В. А., Крупка Я. Д. Інвестиційна функція капіталу та його обліково-інформаційне забезпечення. 2019. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/37287>.
47. Сергеева Н. В. Удосконалення підходів до визнання та обліку капітальних інвестицій. *Економіка АПК*. 2020. № 1. С. 65-74.
48. Симченко Я. В. Облік формування фінансових результатів іншої діяльності. Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та оподаткування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2018 р. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. 376 с.

49. Слатвінський М. А. Оцінювання ефективності інвестицій в розвиток системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 1 (53), С. 181-188. URL : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-181-188>.
50. Смоквіна А. Г., Попович К. Ф. Організаційні аспекти щодо формування облікової політики інноваційних витрат на капітальні інвестиції. *Бізнесінформ*. 2020. № 9. С. 205-213.
51. Ткаченко Т. П., Шевчук Н. А., Гончарук І. В. Напрями оптимізації інвестиційної діяльності підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 7. С. 45-48.
52. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Н. В. Починок, Р. В. Романів. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 451 с.
53. Хаймінова Ю. В., Слободянюк О. В., Кібік О. М., Скрипник М. О. Бухгалтерський облік : навчально-методичний посіб. Одеса, 2020. 132 с.
54. Чому українці купують акції іноземних компаній : *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. 01.12.2021. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5hpq6XpXFP0J:https://www.nssmc.gov.ua/ua/20-25-richnykh-u-dolari-chomu-ukraintsi-kupuiut-aktsii-inozemnykh-kompanii/&cd=5&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.
55. Щур Н. О. Реалізація державної інвестиційної політики в контексті забезпечення економічної безпеки України. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*, 2022, 2 (65): 79-88.
56. Яременко О. Л. Економічна сутність інвестицій та основні поняття інвестиційної діяльності. *Економіка промисловості*. № 1-2 (57-58). 2012. С. 79-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2012_1-2_11.
57. TOP 15 countries for nearshoring. *Research on investment*. October 14, 2020. <https://researchoninvestment.com/top-15-countries-for-nearshoring/>.

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

Сидоркіна Наталія Євгенівна
ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ПІДПРИЄМСТВА ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ ОБ'ЄКТІВ В
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ

Спеціальність 071 – облік і оподаткування

Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Частина 2

ДОДАТКИ

Тернопіль – 2022